

Въздействия на пандемията COVID-19 върху предучилищното и училищното образование – гледна точка на родители на деца в предучилищна възраст

I. Въведение

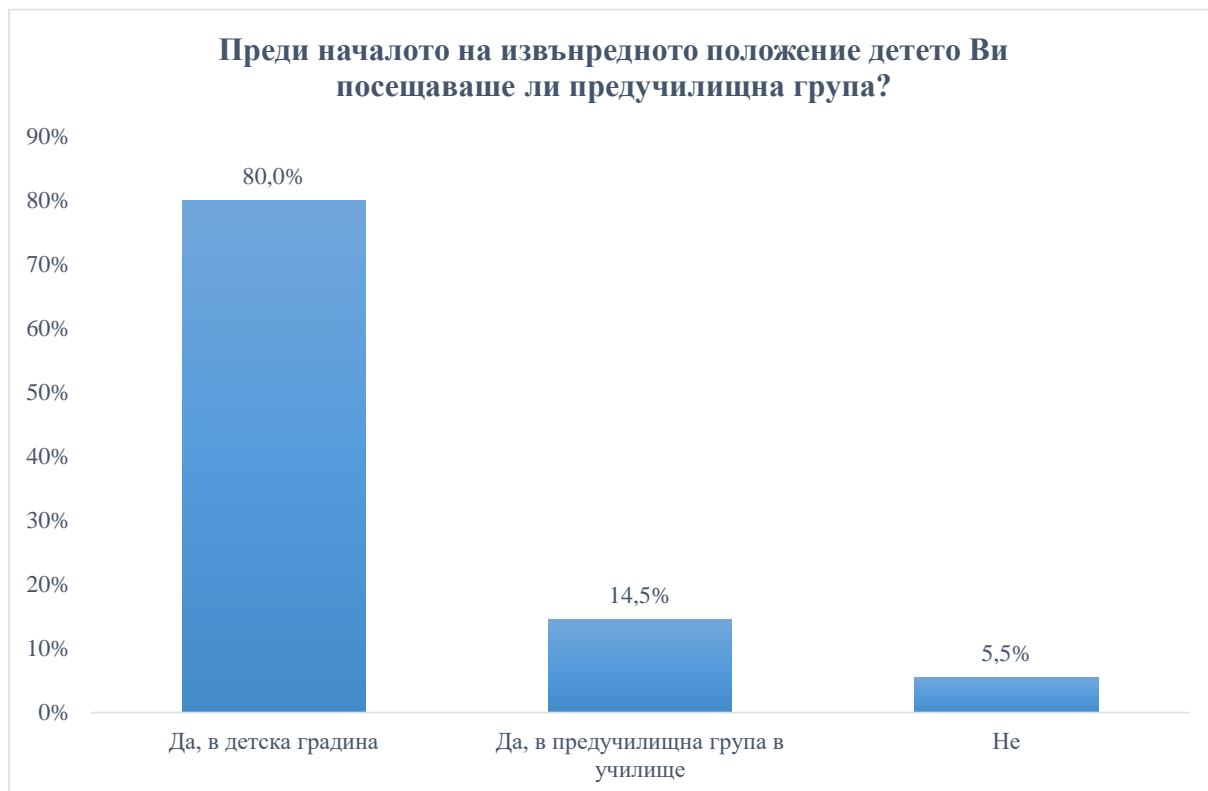
В извънредната обстановка, която обхваща целия свят в началото на 2020 година, поради епидемията, причинена от COVID-19, се налага много от ежедневните навици и дейности да бъдат преустановени или адаптирани спрямо новата обстановка. В породилата се ситуация темата за образованието е сред водещите приоритети, наред със здравеопазването и икономическата ситуация у нас и в света. Всекидневните действия, усилия и предприети мерки на Министерството на науката, начело с министър Красимир Вълчев, оказват влияние върху работата на учителите и образованието на децата и учениците от цялата страна. Дистанционното обучение в електронна среда създава както положителни нагласи у едни, така и негативни усещания при други. То става повод за конфронтация на различни нива като министерство, училище, детска градина, учители, деца и ученици, а също и родители. Несъмнено въведената нова (доскоро смятана за футуристична) форма на обучение се превръща в една от водещите теми на деня, като ефектите от нея върху образованието, емоционалното състояние и социалните умения на децата тепърва следва да се проявят. Повлияно от дистанционното обучение и изобщо извънредната обстановка остава освен ежедневието на учителите и децата в детските градини и училищата, а това и на родителите и техните работодатели.

II. Обхват на изследването

Изследването е осъществено по метода на пряко стандартизирано интервю (анкета), като в него са взели участие 750 родители на деца в предучилищна възраст.

Периодът на провеждане на изследването е май – юни 2020 г.

III. Достъп и участие в дистанционното обучение

Децата на преобладаващата част от анкетираните родители са посещавали предучилищна група преди началото на извънредното положение, като при 80% тази група е в детска градина. От своя страна 14,5% от родителите посочват, че децата им са посещавали група за предучилищна подготовка, която е част от училище, докато децата на други 5,5% не са посещавали предучилищна група преди началото на извънредното положение нито в детска градина, нито в училище.

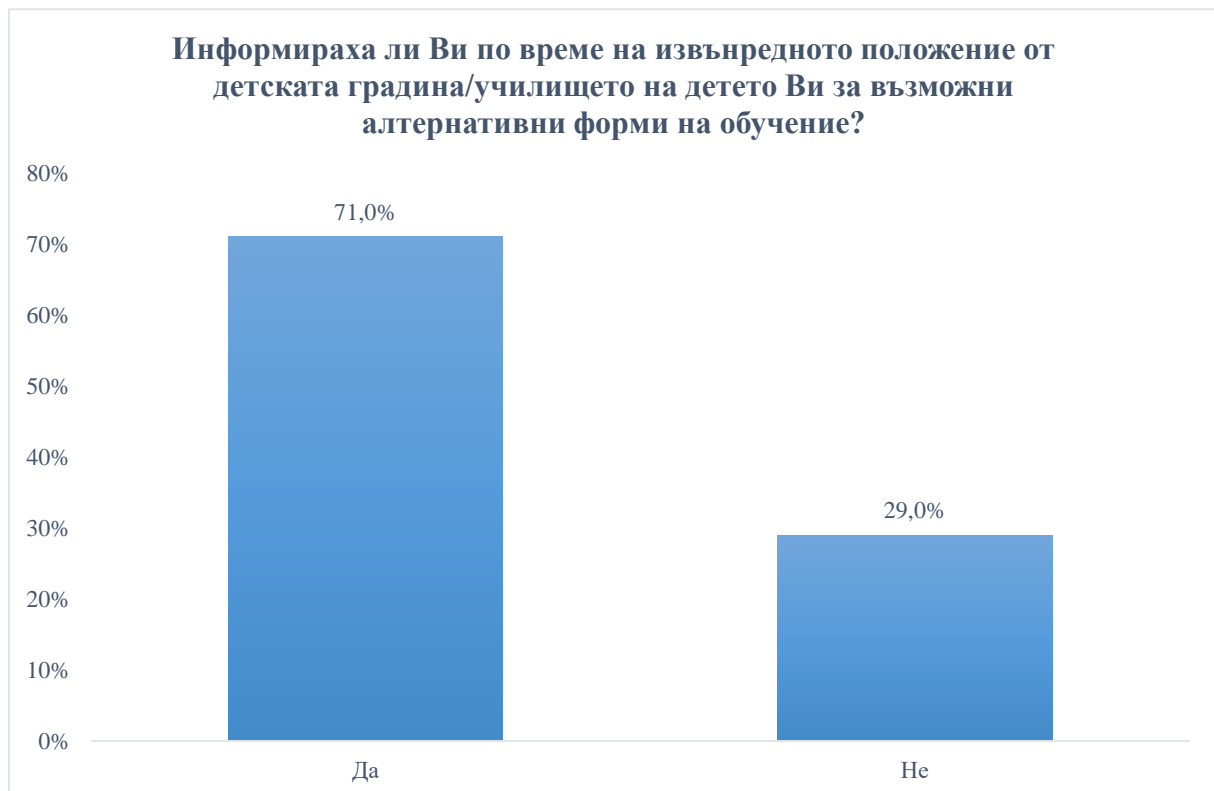
В предучилищна група в детска градина биха записали децата си предимно родителите на възраст между 26 и 30 години, както и тези на възраст между 36 и 40 години.

От друга страна децата, които посещават предучилищна група в училище са основно деца, чиито родители са на възраст между 31 и 35 години, както и родители, които притежават завършено образование след средното, но не висше, както и тези, които притежават степен "магистър" или "доктор". Предучилищна група в училище посещават и предимно децата, в чиито домакинства приблизителният месечен доход на човек от семейството е сравнително висок. По-склонни да запишат децата си в предучилищна група в училище са и родителите, които живеят в Столицата в сравнение с тези от областните градове или по-малките населени места. Все пак родителите от област Шумен и област Благоевград са сравнително по-предразположени към това децата им да

посещават предучилищна група в училище. Тенденцията показва и, че с увеличаването на възрастта на детето се увеличава и възможността, то да посещава предучилищна група в училище. По този начин докато децата на възраст между 5 и 6 години посещават предимно предучилищни групи в детска градина, а тези над 7-годишна възраст – в училище.

Според информацията от тези деца, които преди началото на извънредното положение не са посещавали предучилищна група нито в детска градина, нито в училище, са предимно деца на по-млади родители под 25 години. Вероятна причина за това е все още недостатъчната възраст на детето, така че то да посещава предучилищна група. Също така децата на родителите, които посочват, че притежават завършена начална степен на образование, са по-склонни да не са посещавали предучилищна група.

По време на извънредното положение 71% от анкетираните родители на деца в детски градини и училища, в които детето посещава предучилищна група, са били информирани от детската градина или училището, което посещава детето им за възможни алтернативни форми на обучение, докато близо една трета от респондентите не са получили подобен тип информация от страна на учебното заведение на детето им.

По отношение на алтернативните форми на обучение в периода на извънредното положение по-склонни да посочат, че са били информирани от детската градина или

училището на детето си, са родители на възраст над 41 години. Също така според информацията с увеличаването на възрастта на детето се повишава и възможността родителите да посочат, че са информирани за алтернативните форми на обучение, като по този начин най-висок е делът на родителите на деца над 7 години.

Информирани са и родителите, които посочват, че по време на извънредното положение са продължили да работят на пълен работен ден и да ходят на работа, както и тези, които към момента посочват, че работят на пълен работен ден, но от вкъщи. На противоположното мнение са тези родителите, които по време на извънредното положение са били в болничен отпуск, както и такива, които към момента посочват, че са безработни и си търсят работя. Най-слабо информирани се чувстват представителите на ромската етническа общност, както и предимно родители с по-ниски лични месечни доходи.

От своя страна родителите, които споделят, че нямат завършена степен на образование, са сравнително по-склонни да посочат, че не са били информирани от страна на училището или детската градина, в които детето им посещава предучилищна група, относно различните възможности за провеждане на дистанционно обучение през извънредното положение. Информацията не е била напълно достатъчна и за семействата, които живеят в селата, като неинформирани са родителите предимно в областите Пазарджик, Русе и Търговище. На противоположната страна са родителите, които живеят в областите Варна, Кюстендил, Разград, Силистра и Ямбол, където се постига единодушие, че са били информирани за алтернативните форми на обучение през периода на извънредното положение.

Най-популярни сред предложените възможни алтернативните форми на обучение по време на извънредното положение сред родителите на деца в детски градини и училища, в които децата посещават предучилищна група, са онлайн продукти, които са разработени от учителите, като такива упражнения и задачи с игрови характер са получили 44% от респондентите. Около една трета от анкетираните са работели заедно с учителите на децата си през различни платформи. Близо една пета от анкетираните родители посочват, че с децата им се е извършвала дистанционна педагогическа работа. А от своя страна 12,7% от респондентите са получили достъп до електронни разработки на дидактически игри по математика и български език, както и логопедични карти и конструктивни занимания.

По отношение на предложените алтернативни форми на обучение на децата в периода на извънредното положение осъществяването на работа с родителите през различни платформи е предложено основно на родителите над 41-годишна възраст, както и такива, които имат завършена степен "бакалавър". Провеждане на дистанционна форма на обучение чрез работа с родителите през определени платформи е предложена и предимно на хората, живеещи областни градове или села.

В същото време докато на повечето от родителите, които по време на периода на извънредното положение са работели на пълен работен ден, независимо дали от вкъщи

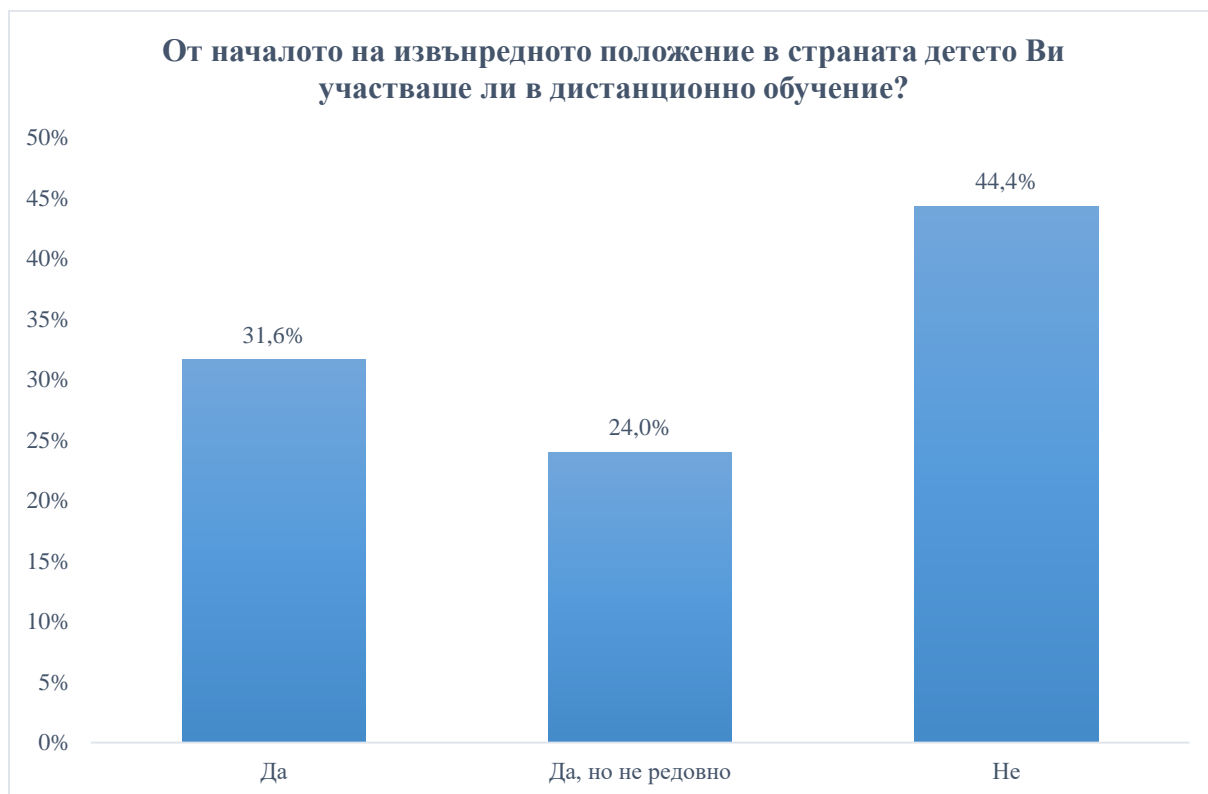

или на работното си място, са им предложени онлайн продукти разработени от учителите като упражнения и задачи с игрови характер като алтернативна форма на обучение, то родителите, които през този период са били в неплатен отпуск, не са работели и не са търсели работа, както и такива, които са били безработни, но са търсели работа, предимно посочват, че им е било предложено да се работи с тях през онлайн платформа за обучение.

Според информацията провеждането на дистанционна педагогическа работа с деца е предложена предимно на родителите, които посочват, че нямат завършена степен на образование.

Онлайн продукти, разработени от учителите като упражнения и задачи с игрови характер, които се изпращат на родителите, като различна форма на обучение през периода на извънредното положение са предложени основно на родителите със завършено средно образование или такива, които притежават степен 'магистър". Също така докато тази възможност за дистанционно обучение е предложена предимно и за по-малки деца в предучилищна възраст (между 4 и 6 години), то сред децата над 7-годишна възраст е популярно прилагането и на трите метода за дистанционно обучение - осъществяване на работа с родителите им през онлайн платформи, дистанционна педагогическа работа с децата, както и предоставяне на разработени от учителите онлайн продукти.

Предоставяне на електронни разработки на дидактични игри по математика и български език, логопедични карти, конструктивни занимания е било предвидено главно за децата на 6-годишна възраст, като подобни занимания за децата на възраст над 7 години почти не са били предлагани.

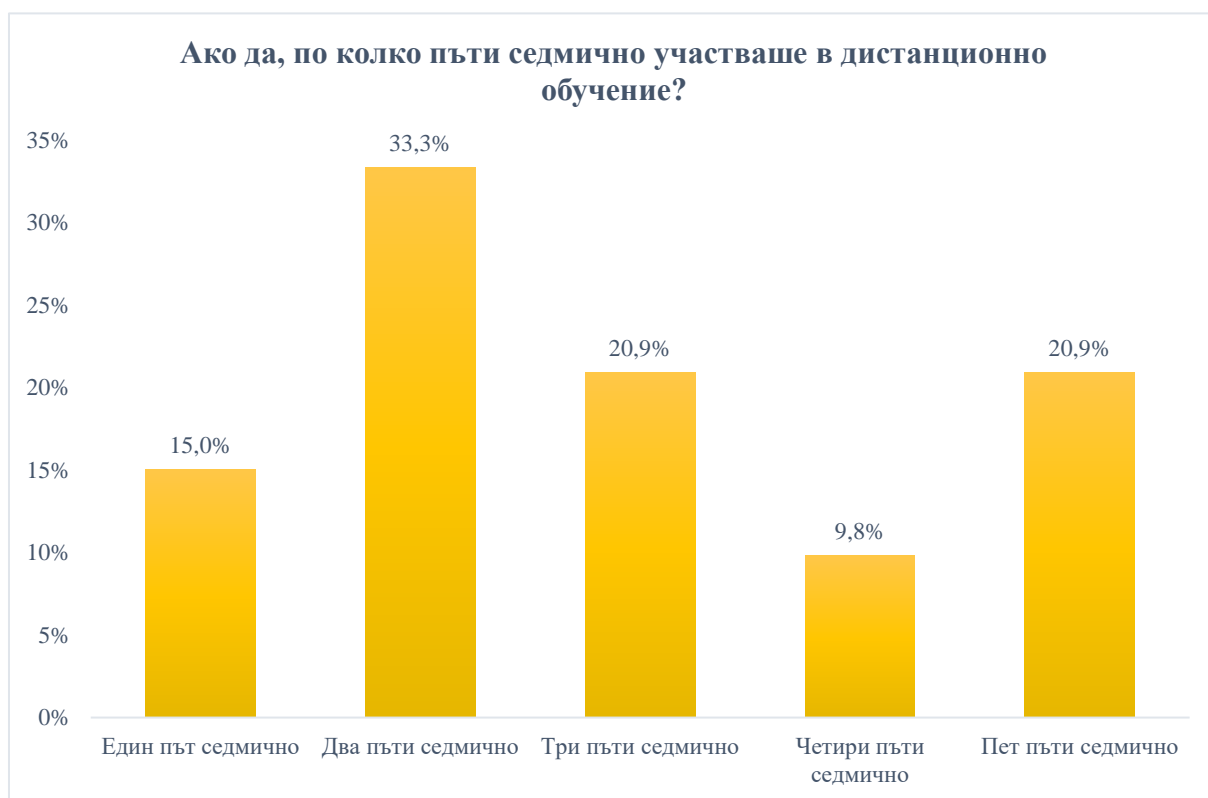

По отношение на участието на децата от детски градини и училища, в които посещават предучилищна група, в осъществената през извънредното положение форма на дистанционно обучение близо една трета от анкетираните посочват, че децата им са участвали активно, докато децата на друга една четвърт са вземали участие в онлайн обучението, но не редовно. Значителен е дялът на тези, чиито деца не са участвали в дистанционното обучение – 44,4%.

В дистанционното обучение, което бе въведено в началото на извънредното положение, не са участвали предимно децата на по-младите родители до 25-годишна възраст, като вероятна причина за това е, че техните деца се намират все още във възраст, която не предполага участие в тази форма на обучение. По този начин докато активното участие в дистанционните форми на обучение при по-малките деца е в сравнително степен, то при по-големите деца над 7 години то е изразено във висока степен.

В дистанционната форма на обучение не са се включили и предимно децата на родители, които посочват, че нямат завършена степен на образование или имат много ниска завършена степен на образование, както и такива, които живеят в села. Въпреки това данните показват, че децата, които са участвали в дистанционна форма на обучение и чиито родители нямат завършена степен на образование, на седмична база са се включвали сравнително по-често от другите деца.

От друга страна докато децата на родителите, които посочват, че по време на периода на извънредното положение са работели от вкъщи, предимно не са участвали в дистанционната форма на обучение, то децата, чиито родители са работели на пълен работен ден на работното си място, са участвали редовно в провежданото от детската градина или училището дистанционно обучение. Активно са участвали и децата от турски етнически произход, докато значителна част от децата от ромски произход не са били включени в такава форма на обучение.

От децата, които са взели участие в дистанционното обучение, 15% поне веднъж седмично са били ангажирани с него. Това са предимно децата на родители, които са на възраст между 26 и 30 години, както и такива, които живеят в столицата. Най-голям е дялът на тези, които посочват, че са участвали два пъти седмично в дистанционното обучение – една трета от анкетираните. От своя страна децата, чиито родители са на възраст между 41 и 45 години, са участвали поне два пъти седмично във форма на дистанционно обучение. Два пъти седмично са участвали и предимно деца, които живеят със семействата си в столицата или по-малки градове, както и такива, които са на възраст между 5 и 6 години. Освен това родителите, които посочват, че по време на извънредното положение са работели на пълен работен ден от вкъщи или не, също споделят, че децата им са се включвали поне два дни от седмицата в дистанционните форми на обучение,

които детската градина или училището предлагат. Друга една пета от респондентите посочва, че се е включвала по три дни от седмицата в дистанционното обучение. Около една десета от анкетираните е участвала в дейности по дистанционната обучителна форма четири пъти в седмицата, като в дистанционна форма на обучение в рамките на четири пъти седмично са се включвали предимно децата, чиито родители посочват, че нямат завършена степен на образование. Отново около една пета са и респондентите, които посочват, че са участвали в дистанционното обучение през всички делнични дни. От своя страна децата, чиито родители са сравнително по-възрастни, както и такива които живеят предимно в областните градове или села, са се включвали средно около пет пъти седмично в дистанционна форма на обучение. По пет пъти в седмицата са се включвали и основно децата на възраст над 7 години.

Най-често посочваната причина, поради която децата на респондентите не са взели участие в дистанционната форма на обучение, е, че детската градина или училището, което детето им посещава, не предлага дигитална форма на обучение (28,4%). Тази причина е посочена главно от по-младите на възраст родители до 30 години, както и тези на възраст над 50 години. Поради липсата на провеждане на дистанционно обучение в детската градина или училището, в което детето посещава предучилищна група, в тази форма на обучение не участват както деца, чиито родители нямат завършено образование, така и деца, чиито родители притежават завършена степен на висше образование. Значителна част от родителите без завършено образование посочват и като причина, това, че според тях този тип обучение не е подходящ за възрастта на децата им. На следващо място близо една десета от анкетираните родители посочват, че детската градина или училището на децата им не предлага форма на дистанционно обучение чрез посещение по домовете. От своя страна значителен дял от родителите на възраст над 50 години, както и такива, които имат завършено само начално образование, посочват, че сами обучават децата си и поради това те не вземат участие в дистанционната форма на обучение.

Според 8% от анкетираните този метод на обучение не е подходящ за деца на тази възраст. От своя страна 6,2% посочват, че сами обучават децата си. Други 3,6% посочват, че не разполагат с необходимата техника като компютър, лаптоп или таблет, които са нужни за осъществяването на обучение под тази форма. Според 2,2% от анкетираните родители подобна форма на обучение е с ниско качество. Други по-малко популярни причини по отношение на това защо децата на респондентите не са взели участие в дистанционната форма на обучение по време на извънредното положение са липсата на достъп до интернет (1,8%), липса на време за оказване на помощ на детето (1,5%), липса на мотивация у детето в условията на домашна среда (1,1%), както и живеенето на отдалечено населено място, което педагозите нямат възможност да посещават.

IV. Предимства и недостатъци на дистанционното обучение

Според по-голямата част от анкетираните родители (34,2%) дистанционното обучение не предлага никакви предимства спрямо традиционната форма на преподаване и учене. На мнение, че дистанционното обучение няма предимства, са основно родители, които притежават завършена степен на висше образование "бакалавър" или образователна и научна степен "доктор". Предимства в провеждането на обучение в дистанционна форма не откриват й родителите, които живеят в по-малки градове.

Все пак като основно предимство на дистанционното обучение, посочено от значителна част от респондентите, се явява прекарването на повече време на родителя с детето. Този отговор е даден от близо една трета от респондентите.

На следващо място като предимство на дистанционната форма на обучение се нарежда удобството на мястото на провеждане на заниманията. По този начин 29,8% от анкетираните родители споделят мнението, че по време на дистанционното обучение детето може да участва в обучение, от място, от което му е удобно. В подкрепа на твърдението са предимно както родители, които притежават завършено средно образование, а също и такива, които изобщо нямат завършена степен на образование. Твърдението е подкрепено и във висока степен от родители, чиито деца са на възраст над 7 години.

Сходен на предходния е дялът на тези респонденти, които отбелязват като предимство на дистанционното обучение, че не се налага децата им да стават рано, за да се придвижат до детската градина или училището, което посещават. Основно родителите, които са завършили основното си образование, отчитат това предимство на провеждането на обучение под дистанционна форма, както и, че имат възможност да прекарват повече време с детето си. Това, че не се налага детето да става рано с цел придвижване от вкъщи до детската градина или до училището е видно като предимство и от част от родителите на деца по-големи от 7 години.

От своя страна 27,6% са на мнение, че ученето вкъщи позволява да комбинира обучение с игри или други дейности. Това се отчита като предимство на дистанционната форма на обучение основно от родители, които отново или нямат завършено образование, или притежават средно такова, както и родители на по-големи от 7-годишни деца.

Малко повече от една пета от анкетираните са на мнение, че по време на дистанционното обучение детето може да участва в занимания, в които самото то пожелае. Отново близо една пета от анкетираните родители посочват като предимство на дистанционната форма на обучение, че детето може да участва в занимания, по време, в което то пожелае.

Равен е дялът на тези родители, които споделят мнението, че детето им има повече свободно време (15,6%), с този на родителите, които посочват, че то се храни по-здравословно. От друга страна 13,1% забелязват, че детето им е по-спокойно в периода на провеждане на дистанционното обучение.

От анкетираните родители 7,3% посочват като предимство на дистанционната форма на обучение, че могат да получат съвет или помощ от учител или педагог по всяко време.

Предимно родителите, които посочват, че нямат завършена степен на образование, отчитат това като предимство на дистанционното обучение.

Други предимства на дистанционното обучение, които са посочени от родителите, са по-лесното намиране на материали за учене (6,2%), по-лесна подготовка на домашните (5,1%), по-спокойно осъществяване на комуникация между децата и преподавателите и педагозите (4%), както и че ученето онлайн е по-лесно (2,2%).

Като основен недостатък на дистанционното обучение повече от половината респонденти (56,7%) посочват, че децата са прекалено малки за активно използване на електронни устройства. Това мнение се споделя предимно както от родители на деца до 3-годишна възраст, така и от родители на деца над 7-годишна възраст.

Близо една трета от анкетираните родители са на мнението, че ученето онлайн отнема повече време, защото детето се разсейва. По този начин мислят основно родителите на деца над 4-годишна възраст, като тенденцията показва, че с увеличаването на възрастта на детето се повишава и делът на родителите, които отчитат този недостатък на дистанционното обучение.

По наблюдения на 31,6% от респондентите по време на онлайн обучението учителите са изпитвали трудност да ангажират децата в учебния процес, което е недостатък на този метод на преподаване. Това се отчита като недостатък на провеждането на обучение под дистанционна форма предимно от анкетираните родители, които посочват, че притежават завършена степен на висше образование - "бакалавър", "магистър" или "доктор", както и родители, които живеят в по-големите населени места като столицата или други областни градове.

Друг недостатък на този вид обучение според 29,5% от анкетираните родители е, че учителите не са подготвени да работят дистанционно. Съгласни с твърдението са както родители, които нямат завършена степен на образование, така и такива, които притежават завършено висше образование.

Близък е делът и на тези, които са на мнение, че в рамките на дистанционната форма на обучение учителите не успяват да обърнат внимание на всяко дете по отделно. Предимно родителите, които по време на извънредното положение са работели на пълен работен ден на работното си място, а не от вкъщи, както и тези, които са били в болничен отпуск, споделят мнението, че недостатък на дистанционното обучение е, че учителите не успяват да обърнат индивидуално внимание на всяко дете.

Според 27,3% самите уроци не са адаптирани към онлайн обучението. На мнение, че уроците не са направени така, че да стават за преподаване, са основно родители, които посочват, че живеят в по-малките населени места като малки градове и села.

Според по-малко от една четвърт от родителите на деца в детски градини и училища дистанционното обучение е проформа и на практика децата не се обучават, като според данните това са основно родители, които притежават завършена степен а висше образование "бакалавър" или "магистър".

17,5% от респондентите отбелязват, че по време на провеждането на дистанционното обучение дисциплината на детето им се е влошила. Влошено поведение у децата си забелязват предимно родителите на деца на възраст между 3 и 4 години.

От друга страна според 14,9% дистанционното обучение се е превърнало в повод за непредвидени разходи за техника, храна и други. С това твърдение са съгласни предимно респондентите, чиито семейства разполагат със сравнително по-ниски доходи на член от домакинството.

Други 13,5% споделят, че изпитват проблеми с интернет връзката у дома, която не е достатъчно силна. Това, че интернетът всъщност е слаб и се случва да се разпада връзката, е видно като недостатък предимно от родителите на по-големите деца над 7 години.

Около една десета от анкетираните са на мнение, че дистанционното обучение предизвиква повече конфликти, които са свързани с уроците, между родителите и децата.

Други недостатъци, които родителите откриват в начина на провеждане на дистанционното обучение са трудности, свързани с осигуряването на ежедневните хранения на детето, които преди са поемани от детската градина или училището (6,2%) и шума у дома и липсата на място, на което детето може да учи (5,1%). Едва 1,5% от респондентите не откриват недостатъци в провеждането на дистанционна форма обучението, а 0,4% са на мнение, че учителите се държат по-лошо с децата. Интересно е да се отбележи, че трудност с осигуряването на ежедневните хранения на детето, които преди са поемани от детската градина или училището, в което детето посещава предучилищна група, изпитват предимно родителите, чиито лични месечни доходи са сравнително високи, както семейства, в които доходите на член от домакинството надхвърлят 1200 лв.

V. Информация и подкрепа по време на ученето от разстояние

В рамките на периода на въведеното извънредно положение в страната, поради пандемията от COVID-19, 38,9% от анкетираните родители са получили предложения за дейности, които могат да се изпълняват въкъщи с децата, като форма на подкрепа от страна на детската градина или училището, където децата им посещават предучилищна група. Подкрепа под този вид форма са получили предимно семействата с по-ниски месечни доходи (лични и на член от семейството). От подобни предложения, свързани с обучението на децата си по време на извънредното положение, се възползват и родители със завършено средно образование или някоя от степените на висшето образование - "бакалавър", "магистър" или "доктор". Значителен дял обаче от родителите, които притежават научна и образователна степен "доктор" споделят, че по време на дистанционното обучение в периода на извънредното положение не са получили подкрепа под никаква форма, свързана с обучението на децата им.

Малко над една пета е делът на респондентите, които са получили учебни материали на хартиен носител. Подкрепа от страна на детската градина или училището, в което детето им посещава предучилищна група, в споменатата форма посочват, че са получили предимно по-младите на възраст родители във връзка с провеждането на дистанционна форма на обучение на децата им по време на извънредното положение в страната. Учебни

материали на хартиен носител за подготовката на децата си са получили и голяма част от родителите, които посочват, че или нямат завършена степен на образование, или имат завършено средно образование, както и предимно децата, в чиито домакинства средният месечен доход на член от семейството е сравнително висок.

От своя страна 13,1% от анкетираните споделят, че от детската градина или училището на детето им са предоставяни допълнителни форми на педагогическо взаимодействие от началото на въведеното извънредно положение. От подкрепа по време на извънредното положение под формата на допълнително педагогическо взаимодействие са се възползвали предимно родителите на възраст между 46 и 50 години, както и такива, които посочват, че нямат завършена степен на образование. Родителите на по-висока възраст и тези без завършено образование по време на дистанционното обучение се възползват и предимно от предложения за дейности, които могат да извършват въпреки с децата си.

Едва 4% са посочили, че им е предоставена техника като лаптоп, таблет или друго устройство като форма на подкрепа, а от друга страна близо една десета от респондентите посочват, че не са получили подкрепа от детската градина или училището на децата им.

Според данните родителите на деца в предучилищна възраст (от 4 до 7 години) са получили предимно подкрепа под формата на предложения за съвместни семейни дейности, докато значителна част от родителите на по-малки деца на 3-годишна възраст споделят, че по време на провеждането на дистанционното обучение не са получили никаква подкрепа от страна на детската градина по отношение на образованието на детето си.

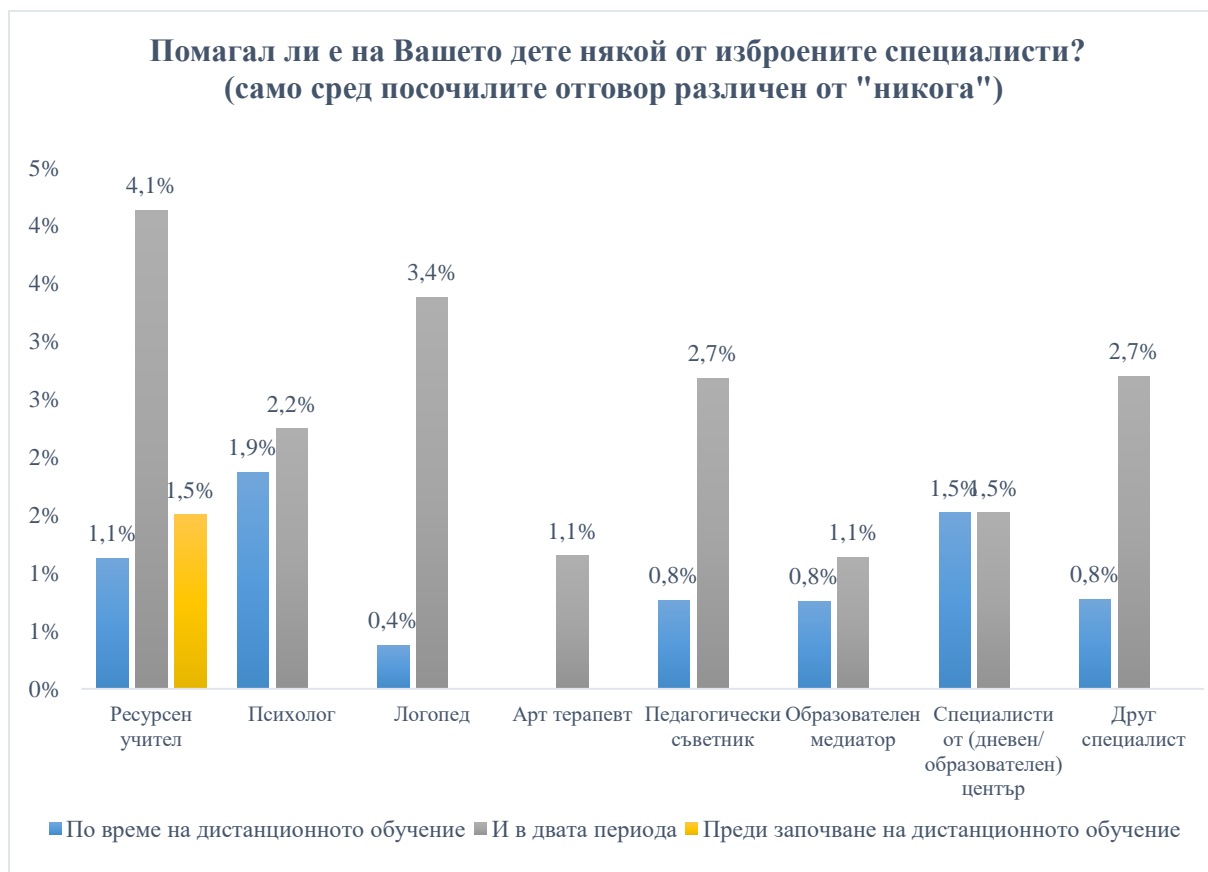

От анкетираните родители 64,1% посочват, че са получили ясна информация за организацията на заниманията в началото на въвеждането на дистанционната форма на обучение от страна на детската градина или училището, в което детето им посещава предучилищна група. От своя страна 35,9% споделят, че не са били добре информирани по отношение на организацията на заниманията в условията на дистанционното обучение.

Според по-голямата част от родителите на деца на възраст над 40 години информацията, която са получили за организацията на заниманията, включени в дистанционната форма на обучение, е била ясна. На противоположното мнение обаче са предимно по-млади родители под 25-годишна възраст.

Не добре представена пред родителите е била и информацията от значителна част от детските градини и училищата, които се намират в селата, като от друга страна според голям дял от родителите в столицата информацията за организацията за провеждане на заниманията по време извънредното положение е била изчерпателна.

Все пак според данните изобщо никаква информация за провежданите занимания от детските градини не са получили анкетираните родители на деца на възраст от 0 до 2 години.

*Липсващият процент е за сметка на посочилите отговор „Никога“.

Помощ от ресурсен учител се е ползвала най-вече и в двата периода – преди и по време на дистанционното обучение, като от подобна помощ са се възползвали 4,1% от децата на респондентите. Тенденцията показва, че нуждата от помощ от страна на ресурсен учител е била по-висока в периода преди започване на дистанционното обучение, спрямо периода на провеждане на тази обучителна форма. Преди започване на дистанционното обучение помощ от ресурсен учител е ползван предимно от по-млади на възраст родители на деца в детски градини. От друга страна родители на възраст между 46 и 50 години са ползвали помощта на ресурсен учител за детето си и по време на периода на извънредното положение, и преди това. Преди започването на дистанционното обучение услуги на ресурсни учители са се ползвали предимно в столицата, докато в другите населени места като областни и малки градове и села помощ от страна на ресурсен учител се е ползвала и преди, и по време на дистанционното обучение.

От специализираната помощ на психолог преди периода на започване на дистанционното обучение, както и по време на него са се възползвали 2,2% от децата на анкетираните родители, докато делът на тези, на които им е била нужна подкрепа от страна на психолог

само по време на дистанционното обучение е сравнително по-нисък (1,9%). Помощ от психолог за децата си родителите са ползвали предимно по време на дистанционното обучение, като по-младите на възраст родители под 30 години, които ползват услугите на такъв специалист, посочват, че са се възползвали от помощ и по време на дистанционното обучение, и в периода преди това. От своя страна докато родителите, които живеят в София посочват, че не се възползват от услугите на психолог за децата си, то тези, които живеят в областни градове споделят, че са ползвали такъв тип специализирана помощ по време на периода на дистанционното обучение. Помощ от страна на психолог преди и по време на дистанционното обучение са ползвали предимно родители на деца от малки градове или села, както и такива, живеещи в домакинства със сравнително ниски месечни доходи на член от семейството.

Според информацията делът на децата, които са ползвали помощ от страна на логопед преди въвеждането на извънредното положение и дистанционната форма на обучение и са продължили и през периода на дистанционното обучение, е 3,4%, като той е значително по-висок в сравнение с дела на децата, които са имали нужда от логопедична помощ конкретно в периода на провеждане на дистанционното обучение (0,4%). Специализирана помощ от логопед за децата си преди и през периода на провеждане на дистанционното обучение са ползвали предимно родителите, които живеят в областни или малки градове, като от подобна помощ са се възползвали както по-малки деца на възраст от 2 години, така и деца на възраст над 7 години. Децата, които са ползвали помощ от логопед преди и по време на дистанционното обучение са и предимно деца, чиито родители са работели на пълен работен ден на работното си място, такива, които са били в платен отпуск, както и родители, които по време на извънредното положение са били безработни, но са търсели работа.

По време на дистанционното обучение от специализираната помощ на арт терапевт са се възползвали едва 1,1% от децата на респондентите, като се посочва, че тези деца са се възползвали от дадените услуги и преди началото на дистанционното обучение и са продължили да ги ползват по време на периода на неговото провеждане. Помощ от арт терапевт по време на дистанционното обучение, а и в периода преди него, са ползвали предимно деца от областни градове като Кърджали, Плевен и Разград, като според данните това са главно деца на възраст от 2 години, чиито родители по време на извънредното положение или са работели от къщи на пълен работен ден, или са се намирали в условията на платен отпуск.

Отново от услугите на педагогически съветник са се възползвали много по-малко деца в периода на въвеждане на дистанционната форма на обучение (0,8%) в сравнение с дела на децата, които са ползвали подобен тип помощ и преди, и по време на дистанционното обучение (2,7%). От услугите на педагогически съветник са се възползвали предимно деца от детски градини и училища, в които има предучилищни групи, които се намират основно в малки градове или села, като от тази специализирана помощ са се възползвали основно деца на възраст между 5 и 7 години и по време на периода на провеждане на дистанционно обучение, както и преди него. Според данните това са основно деца от семейства с ромски етнически произход, чиито родители разполагат със сравнително ниски към умерени за страната лични месечни доходи.

От услугите на образователен медиатор и преди, и по време на провеждането на дистанционното обучение са се възползвали 1,1% от децата в на респондентите. От своя страна други 0,8% са ползвали подобна помощ единствено за периода на дистанционното обучение. От услугите на образователен медиатор за своите деца изключително по време на периода на провеждане на дистанционното обучение са се възползвали главно родители без завършена степен на образование, които посочват, че живеят в села, като по време на извънредното положение или не са работели и същевременно не са търсели работа, или са били безработни, но са търсели работа. От друга страна децата, които са ползвали услугите на образователен медиатор и преди, и по време на дистанционното обучение са деца, чиито родители имат завършена степен на средно образование и които живеят в малки градове в области като Добрич, Шумен и Хасково. Според данните тези деца са на възраст между 6 и 7 години, предимно от семейства с ниски доходи и от ромски етнически произход.

Равен е дялът на тези деца, които са ползвали помощ от дневен или образователен център преди и по време на въвеждането на дистанционното обучение, както и тези деца, които са били подпомагани от дадените специалисти конкретно за периода на дистанционната форма на обучение (1,5%). Специалисти от дневни и образователни центрове са оказвали помощ по време на провеждането на дистанционното обучение предимно на деца, чиито родители са на възраст между 26 и 35 години, които живеят основно в областни градове. Родителите на тези деца посочват и че по време на извънредното положение са имали възможност да работят на пълен работен ден у дома, били са в платен отпуск или не са работели, но и не са си търсели работа. От друга страна децата, които са ползвали помощ от специалисти от дневни и образователни центрове преди и по време на периода на

дистанционното обучение, са главно деца в областни или малки градове. Според информацията това са деца на възраст над 7 години, както и такива, чиито родители предимно са се намирали в условията на платен отпуск.

От респондентите 2,7% посочват, че детето им е предоставяна помощ от друг вид специалист преди и по време на провеждането на дистанционното обучение. От друга страна 0,8% са ползвали помощ от различен вид специалист само в периода на дистанционното обучение. От помощ от друг специалист по време на дистанционното обучение, както и преди това са се възползвали предимно деца от малки градове и села в области като Видин, Пловдив, Хасково и Шумен. Според информацията това са предимно деца на възраст над 6 години, които са основно от семейства с ромски етнически произход.

Малко над една четвърт от респондентите посочват, че според тях детето им напълно получава нужната подкрепа от специалистите, които му помагат по време на дистанционното обучение. Напълно доволни от подкрепата, която детето им е получавало от специалистите по време на дистанционното обучение, което се проведе в периода на извънредното положение в страната, са предимно родителите над 40-годишна възраст, както и тези, които притежават по-висока степен на образование след средното - професионално обучение или висше образование. Този отговор е посочен и главно от

родители, които живеят в по-големите населени места - столицата и областни градове, а също и тези, чиито деца са на възраст над 7 години.

От своя страна 16,4% са частично съгласни, че по време на дистанционното обучение детето им е получило нужната подкрепа и тя му е предоставена само от някои от специалистите, като според данните това са предимно по-младите на възраст родители до 30 години, както и такива, които посочват, че имат завършена бакалавърска степен. Според информацията родителите, които посочват, че според тях детето им получава по време на дистанционното обучение нужната му подкрепа само от някои от специалистите, които работят с него, основно живеят в по-малките населени места като малки градове и села.

Около една десета от анкетираните родители са на мнение, че по време на периода на дистанционното обучение детето им е получавало нужната за него подкрепа в зависимост от натовареността на конкретните специалисти, които работят с него. Това мнение споделят основно родители, които през периода на извънредното положение са работели на пълен работен ден от вкъщи, както и такива, чиито лични месечни доходи са по-ниски от минималната работна заплата за страната.

Все пак 13,4% са тези родители, които смятат, че детето им не е получило нужната за него подкрепа от страна на специалистите, които работят с него, по време на дистанционното обучение. Несъгласни с това, че детето им е получило нужната подкрепа по време на провеждането на дистанционното обучение, отново са главно родители с по-ниски от минималната работна заплата лични доходи, както и родители, които по време на извънредното положение са се намирали в условията на неплатен отпуск или не са работели и не са търсели работа.

От друга страна близо една четвърт от анкетираните родители посочват, че детето им не работи с нито един от изброените специалисти, а други 10,4% посочват, че не могат да дадат отговор на този въпрос.

Към момента 41,5% от анкетираните родители споделят, че се възползват от помощ от приятели и роднини като източник на подкрепа по тези, свързани с родителството, здравето и развитието на децата си. От подобна помощ се възползват както родители на възраст под 25 години, така и родители над 51 години. Според данните това са респонденти, които основно живеят в малки градове, както и такива, чиито деца са на възраст под 1 година. Помощ от роднини и приятели в отглеждането на децата ползват също така както родители с по-ниски лични месечни доходи, така и респонденти със сравнително по-високи такива.

Близо една пета от респондентите посочват, че за подкрепа по дадените теми разчитат единствено на партньора си, като според информацията това са анкетираните родители без завършена степен на образование, както и такива, чиито деца са на възраст между 1 и 2 ненавършени години.

От анкетираните 16,4% посочват, че ползват групи на родители от детската градина или училището, което посещава детето им, като източник на подкрепа по теми, свързани с родителството, здравето и развитието на детето им, а за една десета от респондентите

такъв източник на подкрепа по дадените теми са групите на родители в социалните мрежи. На следващо място 7,3% от анкетираните родители провеждат телефонни или онлайн консултации с лекари и педиатри. Като предпочитан източник на подкрепа за 6,9% от респондентите посочват, че споделят проблемите, свързани с родителството, здравето и развитието на децата си, в социалните мрежи. Други 5,5% от анкетираните родители споделят, че провеждат телефонни или онлайн консултации с педагози и ресурсни учители като източник на подкрепа. Подкрепа под формата на дистанционно обучение с педагози, ресурсни учители, логопеди, арт терапевти или психолози към момента ползват 1,5% от анкетираните родители. Като източник на подкрепа по теми, свързани с родителството, здравето и развитието на децата, 1,1% от анкетираните родители на деца ползват услугите на НПО и други доброволчески организации. От своя страна около една пета посочват, че не търсят подкрепа по дадените теми, а 6,5% споделят, че никой не им помага. Това са предимно по-възрастни родители, както и такива със завършено начално образование.

По отношение на източниците на информация за теми, свързани с родителството, здравето и развитието на децата, родителите най-често търсят информация от други

родители (26,2%). Според данните това са основно родители, които са на възраст между 41 и 45 години, както и такива на възраст над 51 години. Информация от други родители търсят и респондентите със завършено средно образование или степен на висше образование „бакалавър“. Това са и родители както на деца под 1 година, така и на по-големи на възраст деца.

На следващо място 17,1% търсят информация в интернет от български източници, като това са основно родители, чиито деца са под 1 година, както и такива, които в периода на извънредното положение са били в платен или болничен отпуск.

От анкетираните 16,7% се доверяват на информация, предоставена от лекари и педиатри по теми, свързани с родителството, здравето и развитието на децата, като това са предимно родители над 51 години, а също и такива, които по време на извънредното положение са били в платен отпуск.

Малко над една десета от респондентите посочват, че се възползват от специализирани предавания по телевизията като източник на информация относно родителството, здравето и развитието на децата си. Това са предимно родители на възраст над 51 години, както и такива, чиито деца са над 7-годишна възраст.

От анкетираните родители 8,7% ползват специализирана литература като източник на информация за родителството, здравето и развитието на децата си, като според данните това са основно респонденти, които притежават образователна и научна степен „доктор“. Други 8% търсят информация от педагози, ресурсни учители, логопеди, арт терапевти и/или психолози по теми за родителството, здравето и развитието на децата си, като това са както родители без завършено образование, така и респонденти, които притежават образователна и научна степен „доктор“.

От своя страна 5,8% от респондентите се доверяват на чуждестранни източници.

Едва 1,1% от анкетираните търсят информация от неправителствени организации по дадените теми.

Най-висок е дялът на респондентите, които посочват, че не търсят информация относно темите, свързани с родителството, здравето и развитието на децата (40,7%), като според данните това са родители на възраст между 46 и 50 години.

От друга страна една десета от анкетираните родители споделят, че не получават подобна помощ от никого.

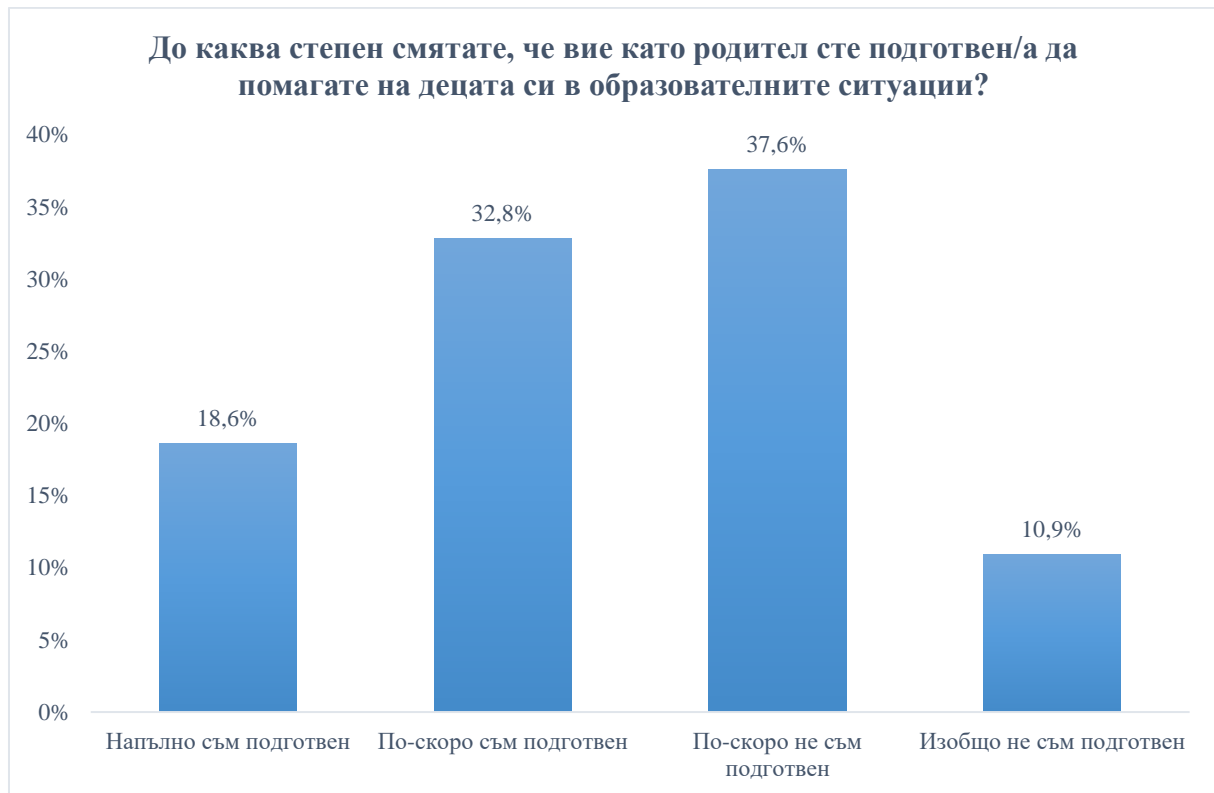
VI. Готовност и ангажираност на родителите с обучението от дистанция

Значителна част от анкетираните родители (90,1%) посочват, че от детската градина или училището, в което детето им посещава предучилищна група, са изискали изричното им съгласие за участието на детето във форма на дистанционно обучение. От друга страна обаче близо една десета от респондентите споделят, че подобни действия от страна на образователната институция, която посещава детето им, не са се случили.

Според информацията детските градини и училищата в столицата, както и тези в селата са по-склонни да изискат изричното съгласие на родителите относно включването на детето им във форма на дистанционно обучение, за разлика от тези, които се намират в областните и по-малките градове. Най-голям е дялът на родителите, които посочват, че от детската градина или училището, в което детето им посещава предучилищна група, не са изискали съгласието им за включване в дистанционна форма на обучение, от областите Велико Търново и Пазарджик.

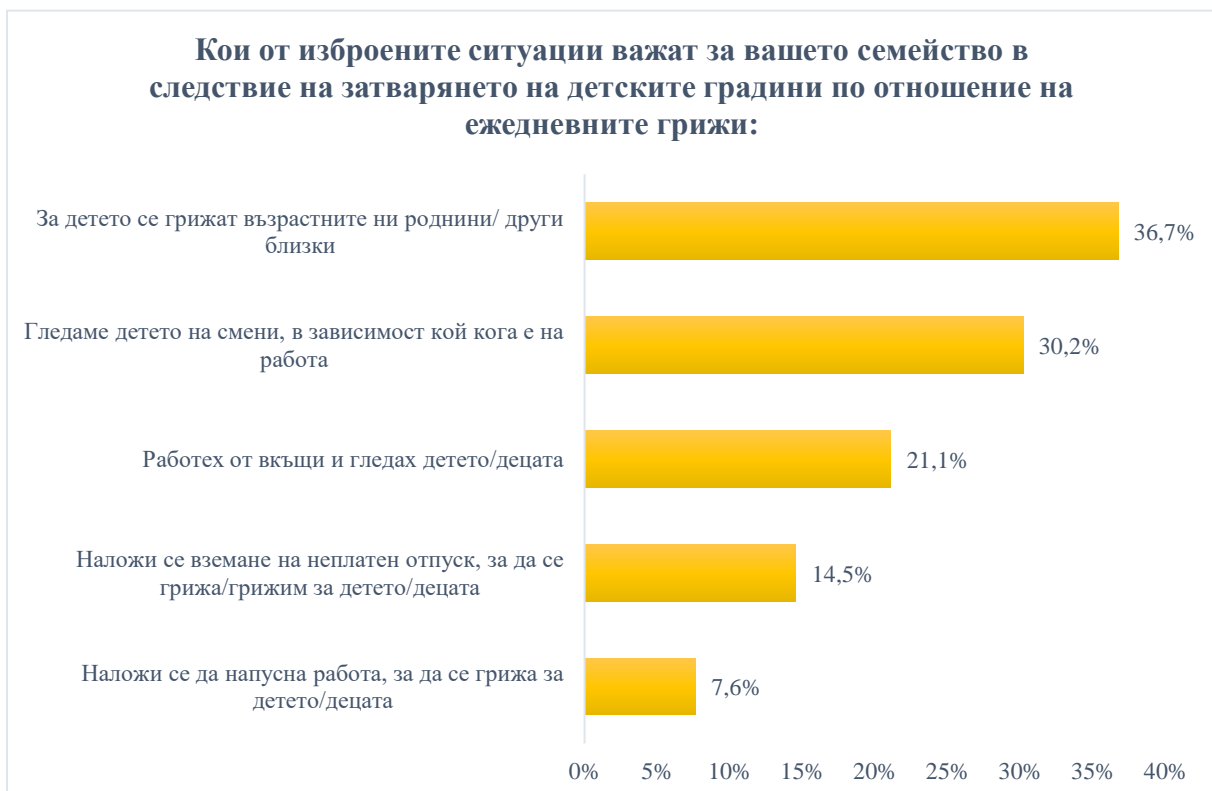
Тенденцията показва и че, колкото по-малко на възраст е детето, толкова е по-вероятно родителите му да не бъдат попитани за съгласие за включването му в дистанционна форма на обучение. Една от възможните причини за това е, че за по-малките деца дистанционни форми на обучение през периода на извънредното положение не са активно провеждани.

По отношение на това до каква степен родителите на деца смятат, че са подготвени да оказват помощ на децата си в образователните ситуации, напълно подготвени се чувстват близо една пета от анкетираните. По-скоро подготвени се чувства друга една трета от респондентите. Значителен дял обаче от анкетираните родители споделят, че по-скоро не са подготвени да помагат на децата си в образователните ситуации. От своя страна малко над една десета от анкетираните родители смятат, че изобщо не са подготвени да оказват помощ на децата си в образователните ситуации.

С оглед степента на подготовка на родителите за оказване на помощ на децата в образователните ситуации мненията са поляризирани. От една страна по-младите родители не се чувстват толкова подготвени, колкото тези на по-висока възраст. Също така родителите, които притежават завършена степен за висше образование "бакалавър", "магистър" или образователна научна степен "доктор", се чувстват в сравнително по-висока степен подготвени за разлика от родителите, които или нямат завършено образование, или са завършили само начално. Поляризация на мненията се забелязва и на ниво местоживееене. По този начин родителите, които заедно със семействата си живеят в столицата или в областен град, смятат, че са добре подготвени да помагат на децата си в образователните ситуации, докато тези от по-малките градове и села предимно споделят, че не се чувстват толкова добре подготвени да оказват помощ на

децата си в образователните ситуации. Раздвоение на мненията се забелязва и при родителите на по-малки деца, както и родителите на по-големи деца. Докато родителите на по-малките деца до 2 години смятат, че са неподготвени в голяма степен да оказват помощ на децата си в образователните ситуации, то голяма част от родителите също е на мнение, че е по-скоро неподготвена по темите за обучението, а друга също значителна част от анкетираните родители смята, че е подготвена в известна степен да посрещне тези проблеми. Значително по-подготвени да оказват помощ в образователните ситуации са и родителите с по-високи лични месечни доходи.

По отношение на полагането на ежедневни грижи за децата най-голям дял (36,7%) от респондентите посочват, че за детето им са се грижели възрастни роднини или други близки хора. От тази възможност са се възползвали основно както по-млади на възраст родители до 25 години, така и родители на възраст между 41 и 45 години и над 51 години. Възрастни роднини са се грижели за децата и на голяма част от респондентите, които посочват, че притежават образователна и научна степен "доктор", както и такива, чиито лични месечни доходи са сравнително високи.

По-малко от една трета от респондентите посочват, че са гледали детето на смени, в зависимост кой кога е на работа. Основна част от родителите на възраст между 41 и 50 години се възползват и от възможността да гледат детето си на смени в зависимост кой

от партньорите е на работа. По този начин за децата си са полагали грижи и респондентите, които споделят, че не са завършили степен образование, както и такива, които живеят в столицата, и/или децата им са на възраст над 7 години.

Около една пета от анкетираните родители на деца посочват, че са работели от вкъщи и са имали възможност да полагат грижи за децата си. Според данните предимно работещи от вкъщи са били жените, както и респонденти, които посочват, че живеят в столицата.

От друга страна 14,5% споделят, че им се е наложило да вземат неплатен отпуск, за да се грижат за децата си. От неплатен отпуск са се възползвали предимно родителите на деца на възраст между 4 и 5 ненавършени години.

Също така на 7,6% от анкетираните родители им се е наложило да напуснат работа, за да могат да полагат грижи за малките. До тази опция са прибегнали предимно родители на възраст между 46 и 50 години, както и такива, които са завършили основно образование.

Също така на голяма част от родителите на деца между 2 и 3 ненавършени години им се е наложило да напуснат работа, за да полагат грижи за децата си.

Вследствие на затварянето на детските градини 39,3% от анкетираните посочват, че се чувстват по-добре от това, че имат възможност да прекарват повече време заедно с децата си. Други 27,3% от своя страна посочват, че им е трудно да съчетават работата от вкъщи с оказването на подкрепа на детето в дистанционното обучение. Близък е делът и

на тези, които споделят, че детето им се е променило към по-лошо, откакто не посещава детска градина. В семействата на 13,1% от респондентите по-често се случва да избухнат спорове и да се карат на детето си, поради това, че са много хора у дома, а едва 6,5% от анкетираните родители споделят, че детето им се е променило към по-добро спрямо когато е посещавало детска градина.

Според данните мъжете намират за по трудно това да съчетават работата от вкъщи с подкрепа на детето в дистанционното обучение. Също така предимно родителите на възраст над 46 години споделят, че се чувстват по-добре от това, че имат възможност да прекарват повече време с децата си, а и родителите, които посочват, че не са завършили образователна степен, както и такива, които имат образование след средното, което обаче не е висше. По-добре се чувстват и голяма част от анкетираните, които живеят в села. От респондентите, които живеят в села споделят, и че децата им са се променили към по-добро, откакто не посещават детска градина или училище, за разлика от децата на респондентите, живеещи в малки градове, които на свой ред споделят, че детето им се е променило към по-лошо. От друга страна на респондентите от малките градове им е сравнително по-трудно да съчетават работата от вкъщи с подкрепата на децата по време на дистанционното обучение. Семействата от столицата пък се сблъскват с проблема, че вкъщи се събират много хора, което е причина за често избухване на спорове.

Вследствие на затварянето на детските градини по отношение на образователните занимания близо половината от анкетиранияте (45,5%) посочват, че се притесняват, че детето им ще забрави всичко, което са правили в детската градина или училището. От своя страна над една трета от респондентите посочват, че отделят достатъчно време на детето си за образователни игри. На противоположния полюс са 16,4% от родителите, които споделят, че не разполагат с време, в което да учат с децата си. Други 8,4% посочват, че въкъщи не разполагат с достатъчно място, което да обособят за образователни занимания на детето си. От друга страна 8% са на мнение, че децата им нямат нужда от учене и го оставят да си играе.

Предимно представителите на силния пол споделят, че не разполагат с достатъчно време, за да учат с децата, както и част от родителите на възраст между 46 и 50 години. От своя страна предимно по-младите родители на възраст под 25 години споделят мнението, че детето би забравило всичко, което са правили в детската градина или училището, в което посещава предучилищна група. На свой ред основно родителите на възраст над 41 години посочват, че според тях отделят достатъчно време на детето си за образователни игри, докато определен дял от по-младите на възраст родители, както и тези с по-малки деца ги оставят просто да си играят.

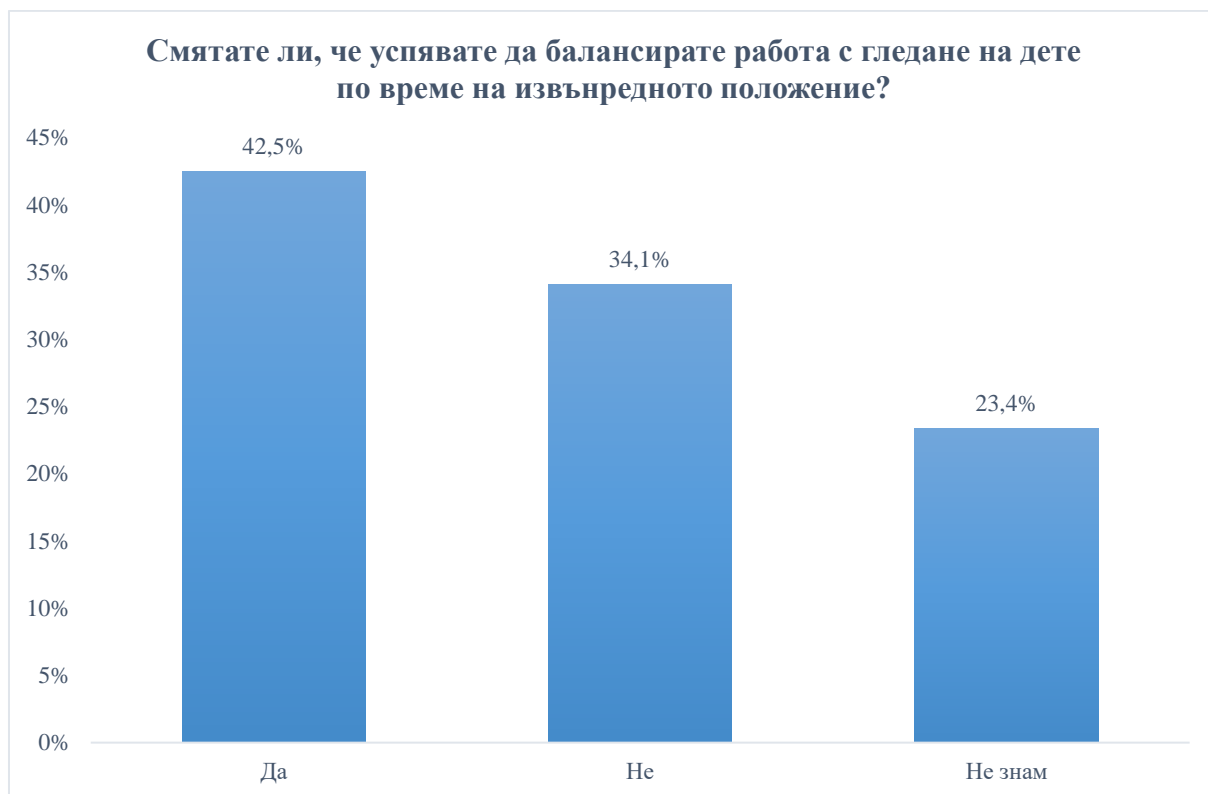
Достатъчно време за образователни игри отделят и предимно родителите със завършено образование след средното, което не е висше, докато респондентите с начално образование са по-склонни да оставят детето да си играе. Също така респондентите, които не притежават завършено образование са на мнение, че детето им следва да забрави всичко научено в детската градина или училището, което посещава, като в същото време голяма част от тях посочват, че не разполагат и с достатъчно време, което да отделят за учене с детето си.

По отношение на времето, което родителите са прекарвали с децата си по време на извънредното положение, 64,8% споделят, че то е повече в сравнение с периода от преди това. Близко една трета посочват, че времето, което прекарват с децата си, се е запазило в сравнение с периода преди и след началото на извънредното положение. От друга страна едва 3,1% от анкетираните родители споделят, че прекарват по-малко време с децата си от преди периода на извънредното положение.

Според данните предимно родителите на възраст над 41 години отделят повече време на децата си от преди периода на извънредното положение. Чувствително се е повишило и времето, което родителите със завършена степен на висшето образование "бакалавър" или "магистър" отделят за децата си по време на извънредното положение спрямо периода преди това. Същото важи и за родителите на деца на възраст между 3 и 4 ненавършени години, както и тези родители, които по време на извънредното положение са били в отпуск (платен или неплатен), а също и за респондентите със сравнително високи лични месечни доходи.

Същото време отделят за децата си респондентите, които нямат завършена степен на образование или имат начално такова, както и родителите на деца до 2 годишна възраст.

По отношение на установяването на баланс между работните ангажименти и семейните задължения 42,5% от анкетиранияте родители споделят, че според тях успешно съчетават работата с гледането на детето си по време на извънредното положение. На противоположното мнение са обаче малко над една трета от респондентите, които споделят мнението, че не успяват да балансират работата с полагането на грижи за детето си по време на периода на извънредното положение. От своя страна 23,4% не могат да посочат отговор дали успяват по време на извънредното положение да съчетават работните си ангажименти с отглеждането на детето си.

Докато родителите на възраст над 41 години предимно смятат, че в периода на извънредното положение успешно съчетават работните си ангажименти с отглеждането на дете, то според голяма част от по-младите на възраст до 25 години родители баланс между тези дейности не е осъществен. Трудности с комбинирането на работа и отглеждане на дете в периода на извънредното положение изпитват предимно респондентите със завършено основно образование, докато тези с по-висока степен на образование се справят по-лесно. Успешно съчетават професионалния и личния си живот значителен дял от анкетиранияте родители, които живеят в столицата, както и родителите на деца на възраст над 5 години.

Според значителна част родителите, които в периода на извънредното положение са работили на пълен работен ден независимо дали от вкъщи или не, също са успели да постигнат баланс между работните си задължения и полагането на грижи за децата си. Интересно е да се отбележи, че голям дял от родителите, които в този период са били в неплатен отпуск, не са успели да постигнат баланс между двете дейности.

VII. Отражения на дистанционното обучение върху психическото и емоционално състояние на децата

По отношение на това колко време средно на ден децата на респондентите в периода на извънредното положение прекарват в извършването на образователни игри 64,2% посочват, че това се случва в рамките на 1 час. Близко една десета от родителите посочват, че детето им се занимава с образователни игри около два часа дневно. От своя страна 15,3% споделят, че детето им не прекарва време в образователни игри. Никакво време в образователни игри не прекарват предимно децата на по-младите на възраст родители под 25 години, докато децата, чиито родители са на възраст между 35 и 45 години прекарват предимно около един час в подобни занимания. До един час в развлекателни дейности с образователен характер прекарват основно и децата, чиито родители имат завършено начално образование, както и родители, които притежават завършена степен на висше образование. Време за образователни игри в рамките на един час отделят най-

вече както най-малките (до 1 година), така и по-големите на възраст деца между 4 и 6 години. До три часа за образователни игри отделят предимно деца, чиито родители са завършили основно образование, като тези родители са сравнително по-склонни от останалите да оставят детето си да прекарва и по половин ден в развлекателни занимания с образователен характер. Според данните с време за образователни игри в рамките на половин ден разполагат и основно деца над 7-годишна възраст.

Време в рамките на 1 час за физически упражнения и/или игри на открито отделят 54,9% от децата на анкетираните. Други 28,4% посочват, че прекарват време на открито средно по два часа дневно. Между 3 часа на ден и половин ден във физически упражнения и/или игри на открито прекарват децата на съответно 13,4% и едва 3,4% от анкетираните родители. Тенденцията показва, че времето, прекарано във физическите упражнения и игри на открито, намалява с увеличаването на възрастта на родителите. Също така според данните родителите, които посочват, че живеят със семействата си в столицата, са по-склонни да оставят детето си да извършва физически упражнения и игри на открито за по-дълго време за разлика от родителите, които живеят в други областни или малки градове и села. Освен това родителите, които по време на периода на извънредното положение са работели на пълен работен ден независимо дали от вкъщи, или на работното си място, намирали са се в условията на отпуск (платен, неплатен или болничен), както и тези, които са били безработни, но са търсели работа, са по-склонни да смятат, че детето им прекарва средно по един час във физически упражнения и игри на открито. От своя страна родителите, които посочват, че по време на извънредното положение не са работели и не са търсели работа, предимно са на мнение, че децата им прекарват около два часа във физически упражнения и игри на открито.

Тенденцията показва, че физическите упражнения и игри на закрито са по-малко популярни в сравнения с тези, които се извършват на открито, като все пак близо половината от респондентите посочват, че за тях отделят поне един час дневно. От своя страна други 40,5% споделят, че за този тип дейности на закрито децата им прекарват поне по два часа на ден. сравнително по-малки са дяловете на тези, които отделят средно по три часа на ден или половин ден за физически упражнения и игри на закрито. Средно около един час във физически упражнения и игри на закрито прекарват предимно децата на родителите над 46 години, както и тези, които посочват, че живеят в малки градове и села. До един час за физически упражнения и игри на закрито прекарват основно и по-малките деца на възраст от 0 до 2 години включително, както и тези деца, чиито родители

по време на извънредното положение са работели на пълен работен ден на работното си място, а също и тези, които в този период са се намирали в условия на платен или неплатен отпуск. За физически упражнения и игри на закрито около два часа са отделяли предимно децата в столицата, както и тези, чиито родители в периода на извънредното положение са работели на пълен работен ден от вкъщи, както и такива които не са работели, но и не са търсели работа. Около три часа във физически упражнения и игри в периода на въведеното извънредното положение в страната са били по-склонни да отделят децата, чиито родители са се намирали в условията на неплатен отпуск. От децата, които са имали възможност да прекарват средно около половин ден във физически упражнения и игри по време на извънредното положение, по-голямата част са предимно от София. В рамките на половин ден във физически упражнения и игри на закрито са имали възможност да прекарат и децата на тези, родители, които в периода на извънредното положение са били в болничен отпуск.

В развлекателни дейности на дигитални устройства като телефон, компютър, таблет и/или телевизор децата прекарват най-вече около един час на ден според 41,2% от родителите. Други родители от своя страна (29,6%) посочват, че децата им прекарват средно по два часа на ден в извършване на развлекателни дейности на електронни устройства. Около една четвърт от анкетираните родители споделят, че това се случва в рамките на три часа дневно. Едва 3,7% от родителите позволяват на децата си да прекарват по половин ден в развлекателни дейности на електронни устройства. В развлекателни дейности на дигитални устройства като телефон, компютър, таблет или телевизор средно по един час прекарват предимно както децата на родителите, които нямат завършено образование, така и децата, чиито родители притежават образователна и научна степен "доктор". До един час в дейности от такъв характер прекарват както и деца, чиито родители по време на извънредното положение са били безработни, но са търсели работа, така и деца, чиито родители са работели на пълен работен ден (от вкъщи или на работното си място). Според данните до един час в развлекателни дейности на дигитални устройства прекарват основно децата над 5-годишна възраст. До три часа в извършване на развлекателни дейности на дигитални устройства отделят предимно децата в София и тези в селата. Това време на дигиталните устройства прекарват и основно най-малките - деца от 0 до 2-годишна възраст включително.

В игри с играчките си децата прекарват най-вече около два часа дневно (43,3%). От анкетираните родители 27,2% споделят, че времето на детето им за този тип активност е

средно около три часа на ден. сравнително по-малък е делът на родителите, чиито деца прекарват до час на ден в игри с играчките си (17,9%), както и делът на тези, които оставят детето си да играе по половин ден с играчките си (11,6%). Според информацията по-младите на възраст родители са по-склонни да оставят детето си да прекара до два часа в игри с негови играчки, докато по-възрастните родители предпочитат тези дейности с развлекателен характер да се случват в рамките на един час. До два часа в игри със свои играчки прекарват предимно децата на възраст на 1 година, както и по-големите деца на възраст между 3 и 6 години. От своя страна децата над 7-годишна възраст са по-склонни да прекарват около 3 часа в игри със свои играчки. По време на извънредното положение предимно родителите със завършено образование след средното, но не висше, така и родителите, които притежават магистърска степен са били по-склонни да оставят детето си да прекара средно по половин ден в игри със свои играчки.

По отношение на времето, което децата са прекарвали пред електронни устройства като компютър, таблет или телефон във връзка с участието си в дистанционната обучителна подготовка, най-честият отговор, който родителите посочват е 15 минути (19,6% от респондентите). Децата, които прекарват средно по 15 минути пред компютър, таблет или телефон по време на дистанционното обучение, са предимно на възраст между 5 и 6

години, както и такива, чиито родители са работели на пълен работен ден от вкъщи или посочват, че са безработни, но търсят работа.

Средно по 10 минути на ден пред компютъра, таблета или телефона са прекарвали децата на едва 2,6% от респондентите.

От анкетираните родители 17,6% споделят, че детето им е прекарвало по 20 минути пред електронни устройства при участието му в дистанционното обучение. Средно по 20 минути пред електронните устройства са прекарвали основно децата на 5-годишна възраст. Родителите, които посочват, че по време на извънредното положение не са работели и не са търсели работа са по-склонни да оставят детето си по 20 минути пред компютър, таблет или телефон в провежданото им дистанционно обучение.

Около 25 минути пред електронните устройства са прекарвали и децата на 7,8% от респондентите.

Пред компютъра, таблета или телефона са прекарвали по около половин час децата на 16,3% от респондентите.

Малко повече (по 35 минути) са прекарвали децата на едва 5,2% от анкетираните родители пред електронни устройства с цел участие в онлайн обучението.

Близо една десета от родителите посочват, че детето им е прекарвало по 40 минути пред електронно устройство по време на провеждане на обучителния процес онлайн, а 3,9% посочват, че техните деца са прекарвали по 45 минути.

От респондентите едва 2% споделят, че детето им е прекарвало по 50 минути на компютър, таблет или телефон с цел участие в онлайн провеждане на обучение, а други 7,8% от родителите посочват, че това се е случвало за 60 минути или повече. Средно по 60 минути или повече с цел провеждане на дистанционно обучение пред електронни устройства като компютър, таблет или телефон са прекарвали по-големите деца на възраст над 7 години.

От своя страна 7,2% посочват, че не използват компютър при образователната подготовка на децата си. Родителите, които посочват, че децата им не ползват електронни устройства с цел провеждане на дистанционно обучение, са предимно родители, които посочват, че нямат завършена степен на образование. Също така самата тенденция показва, че децата на по-младите на възраст родители прекарват сравнително по-малко време на компютър, таблет или телефон за разлика от децата, чиито родители са по-възрастни.

Значителен дял от анкетираните родители (64,7%) споделят, че в резултат на извънредното положение на децата им им липсват контактите с приятели и съученици.

Близък е дялът и на тези, които посочват че детето им е споделило, че му липсват заниманията в детската градина или училището, в които посещава предучилищна група (62,9%). Предимно родители със завършена степен на висше образование посочват, че на децата им им липсват заниманията в детската градина или училището, в което посещават предучилищна група.

От анкетираните родители 37,8% споделят мнението, че детето им се чувства самотно вкъщи в резултат на извънредното положение. Според данните родителите, които живеят предимно в по-малките населени места, споделят, че детето им се чувства самотно вкъщи. Тенденцията показва, че с намаляване на размера на мястото на живеене, се повишава възможността детето да изпитва подобни емоции.

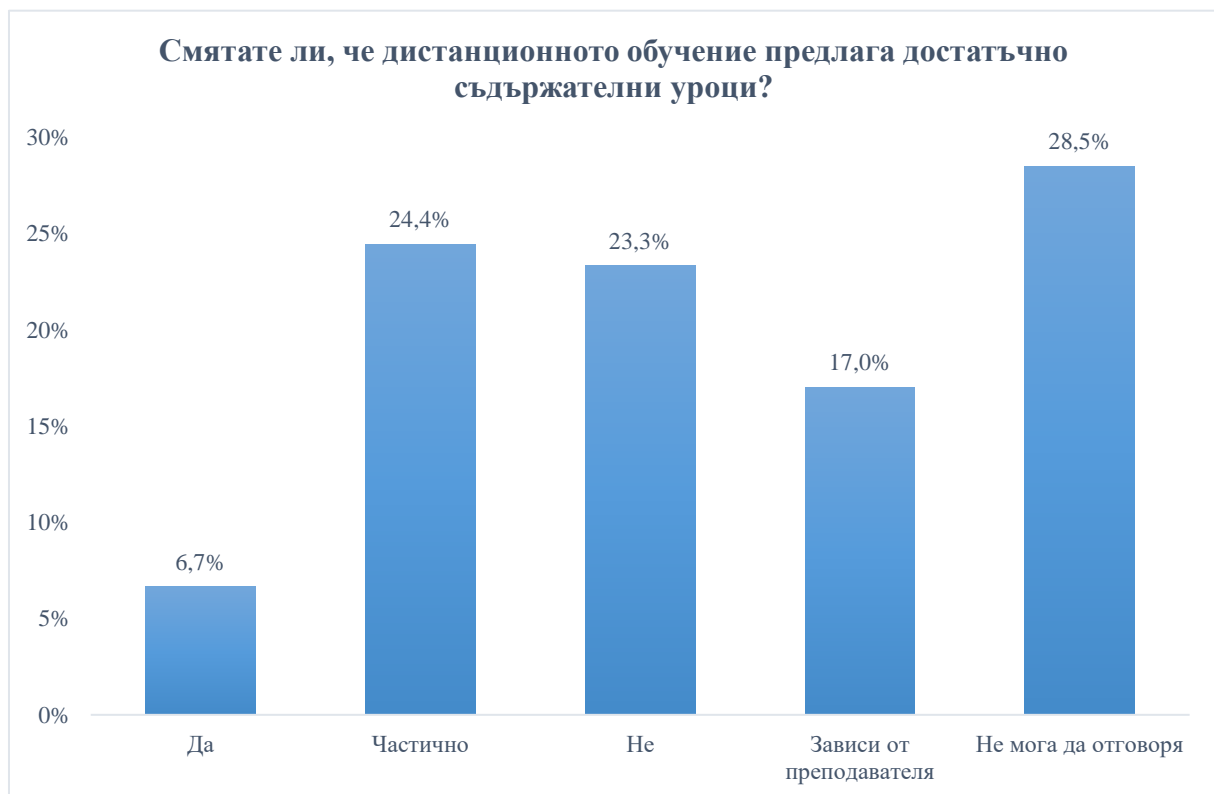
Равни са дяловете (13,5%) на родителите, които посочват, че децата им се чувстват по-уморени в сравнение с периода преди извънредното положение, и които споделят, че децата им нямат желание да вземат участие в дистанционното обучение. По-уморени в сравнение с периода преди извънредното положение и въвеждането на дистанционната форма на обучение се чувстват предимно децата над 7 години, както и децата, чиито родители успешно са защитили докторантура.

От респондентите 11,6% посочват, че детето им няма желание да пише домашни, като това са основно децата с по-възрастни родители.

От своя страна повече от една десета (11,3%) са на мнение, че дистанционната работа прави децата им по-неуверени в себе си. С даденото твърдение са съгласни основно родителите на деца над 7-годишна възраст, като значителен дял от тях споделят, че децата им нямат желание да вземат участие в дистанционното обучение. Липса на желание за участие в дистанционното обучение изпитват и голяма част от децата, чиито родители притежават образователна и научна степен "доктор", както и тези със завършено основно образование.

VIII. Нагласи към образованието по време на пандемия

По отношение на това доколко съдържателни са уроците, преподадени по време на дистанционното обучение едва 6,7% от анкетираните родители са напълно съгласни, че те са съдържателни. Напълно съгласни, че чрез дистанционното обучение се предават съдържателни уроци на децата, са предимно родителите, които притежават завършена магистърска степен, като друга част от тях заедно със завършилите образователна и научна степен "доктор" са по-скоро отчасти удовлетворени от съдържателността на преподаваните уроци по време на дистанционното обучение.

От своя страна около една четвърт от респондентите са на мнение, че предлаганите в дистанционното обучение уроци са частично съдържателни. Непълно съгласие с това дали преподаваните уроци по време на онлайн обучението са достатъчно съдържателни изразяват основно родителите, които живеят в малки градове за разлика от родителите, които заедно със семействата си живеят в селата, както и тези, чиито деца са на над 5-годишна възраст.

Близък е делът на тези родители, според които уроците, заложи в дистанционното обучение не са достатъчно съдържателни. Пълно несъгласие с твърдението, че дистанционната форма на обучение предоставя съдържателни уроци, изразяват отново значителна част от родителите, които притежават образователна и научна степен доктор. От друга страна мненията на родителите, които посочват, че живеят в столицата или друг областен град заедно със семействата си, са поляризирани, като една част от тях изразява частично удовлетворение от съдържателността на преподадените уроци в дистанционната форма на обучение, а друга - пълно несъгласие с това.

От друга страна 17% от родителите споделят, мнението, че това доколко са съдържателни уроците по време на дистанционното обучение зависи от преподавателя. Все пак е висок и делът на родителите (28,5%), които посочват, че не могат да дадат отговор на въпроса.

Според 83,5% от анкетираните родители дистанционното обучение постига по-лоши образователни резултати в сравнение с традиционната форма на обучение. Значително по-нисък е дялът на респондентите, които споделят мнението, че дистанционното обучение постига същите образователни резултати като традиционното. От своя страна едва 2,7% от анкетираните смятат, че чрез дистанционната форма на обучение се постигат по-добри образователни резултати от традиционното обучение.

По отношение на постигнатите образователни резултати чрез провеждането на обучение в дистанционна форма повечето родители, които споделят мнението, че дистанционното обучение постига същите образователни резултати, както традиционното обучение, са основно на възраст между 26 и 35 години. От друга страна по-голямата част от тези родители, според които дистанционното обучение постига дори по-добри резултати в сравнение с провеждането на обучение в традиционна обстановка, са основно на възраст между 46 и 50 години. Все пак мнението, че чрез дистанционното обучение се постигат по-лоши образователни резултати, се споделя и от родители без завършено образование или със завършено начално, както и родители, които са защитили докторска степен. За постигането на по-лоши образователни резултати чрез обучение в дистанционна форма са по-склонни да се съгласят и родителите, които живеят със семействата си в по-малките населени места, докато според голяма част от тези, които посочват, че живеят в София, чрез дистанционното обучение се постигат същите образователни резултати. Същите или по-добри образователни резултати чрез дистанционната форма на обучение се постигат предимно и според част от родителите на по-големите деца над 6 години.

По отношение на ефектите от дистанционното обучение 67,3% от анкетираните са на мнение, че децата ще загубят социалните си умения. От друга страна ефект би имал и върху качеството на образованието, което децата получават. Според 62,2% от анкетираните децата следва да са по-слабо подготвени и по-слабо образовани, поради дистанционната форма на обучение. От анкетираните родители 45,5% отчитат ефекта на дистанционната форма на обучение по отношение на здравословните аспекти. Според тях децата ще бъдат с влошено здраве, поради предстоя пред компютъра. Близък е делът и на тези, които смятат, че дистанционното обучение може да доведе до пристрастяване към дигиталните устройства. От своя страна 6,9% са на мнение, че интернет насилието следва да се увеличи. Все пак не липсват и родители, които споделят мнение за ефекти с позитивен характер вследствие на дистанционното обучение. По този начин 14,2% са на мнение, че децата следва да придобият повече дигитални умения, които ще са им от полза в бъдеще. От друга страна според 4,7% от анкетираните родители децата следва да са по-подготвени за следващите образователни нива, а според 4,4% - децата ще са по-мотивирани за учене.

Основно родителите на възраст над 46 години споделят мнение, че дистанционното обучение може да доведе и до положителните ефекти върху последващото обучение на децата. По този начин предимно те смятат, че децата биха били по-подготвени за

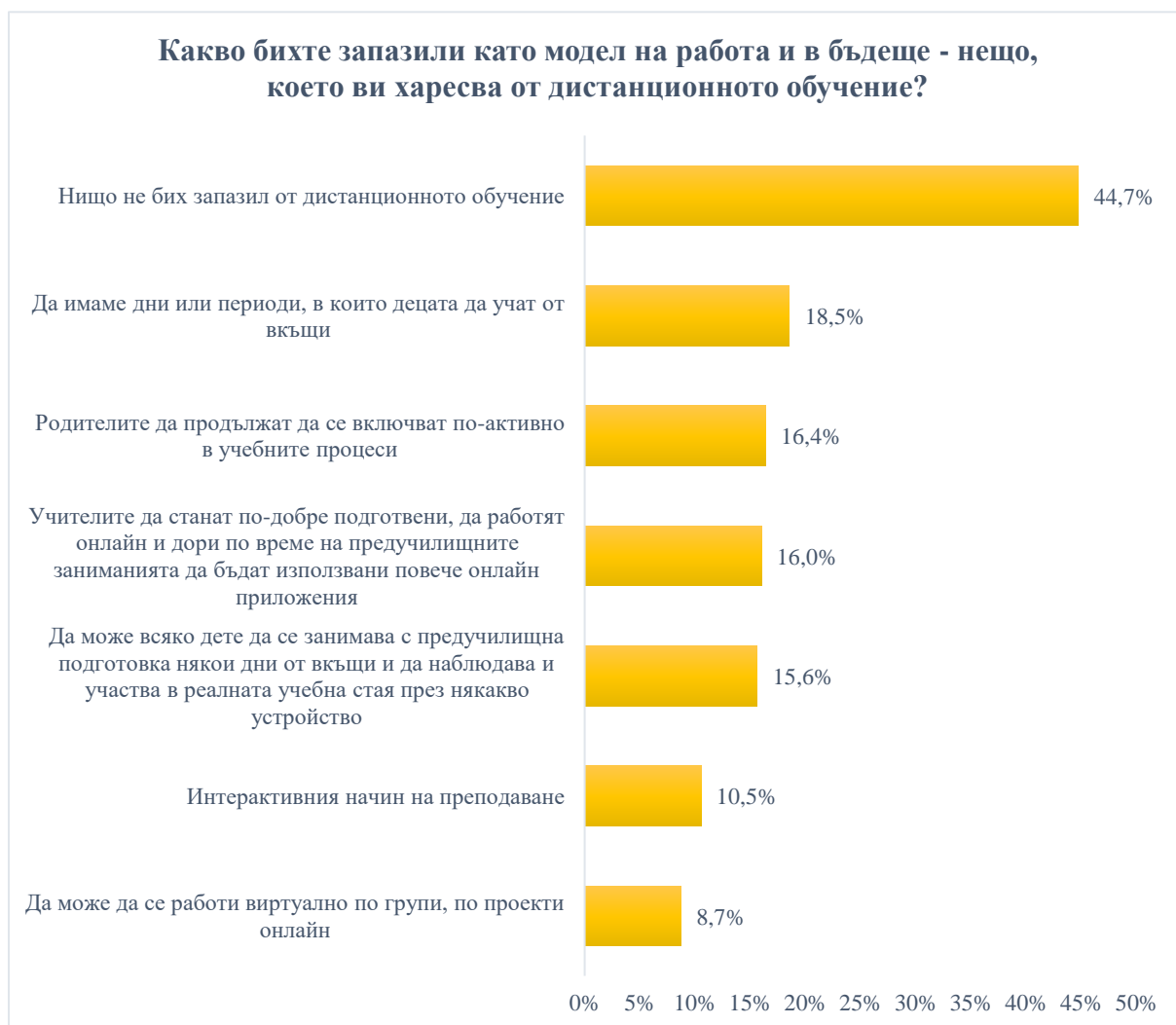
следващите образователни нива, както и че децата ще придобият повече дигитални умения, които следва да им бъдат от полза в бъдеще. Въпреки това родителите на възраст между 36 и 50 години имат опасения, че дистанционното обучение може да доведе до пристрастяване, което опасение се споделя и от родителите, които имат завършена начална степен на образование, а също и такива, които притежават докторска степен. От своя страна по-младите родители под 30-годишна възраст отчитат, както положителни ефекти като това, че децата ще са по-мотивирани за учене, така и негативни - увеличаване на интернет насилията.

От друга страна предимно родителите, които не притежават завършено образование или имат ниска степен на такова, споделят опасения, че децата следва да са с влошено здраве от престоя си пред компютрите, а също и че ще са по-слабо подготвени и образовани, което се споделя и предимно от родителите със завършено основно или висше образование. Родителите, които притежават степен за висше образование отчитат като възможен ефект от дистанционното обучение това, че децата биха загубили социалните си умения.

Също така по отношение на ефектите от дистанционната форма на обучение докато родителите в столицата се притесняват, че здравето на децата ще се влоши вследствие на престоя пред компютрите, в по-голяма степен в сравнение с родителите, които живеят извън София, то семействата, които посочват, че живеят в областните градове, се притесняват основно за загубата на социални умения у децата си. От друга страна в малките градове опасенията на родителите са свързани предимно с това, че децата ще са по-слабо подготвени за следващите образователни нива и съответно по-слабо образовани. От родителите, които живеят в селата, имат опасения в по-голяма степен в сравнение с родителите, които живеят в други населени места, по отношение на пристрастяването на децата към електронните устройства и увеличаването на интернет насилията. По отношение на ефектите от дистанционното обучение, които носят предимно положителни характеристики, анкетираните родители, които живеят в селата споделят в по-висока степен мнението, че децата следва да придобият повече дигитални умения, които да им бъдат от полза в бъдеще, както и, че децата ще са по-мотивирани за учене.

От своя страна родителите на деца над 7 години смятат в сравнително по-висока степен от останалите родители на по-малки на възраст деца, че вследствие на дистанционното

обучение децата ще загубят социалните си умения, както и че интернет насиетието ще се увеличи, но ще се повишат и компютърните умения на децата.

По-голямата част от анкетираните родители (44,7%) посочват, че не биха запазили нищо като модел на работа от дистанционното обучение за в бъдеще.

От друга страна обаче близо една пета от родителите биха искали да има дни или периоди, в които децата да учат от вкъщи. Това са основно родители на деца в предучилищна възраст, както и родители, които са на възраст между 26 и 30 години.

От анкетираните 16,4% биха желали родителите да продължат да се включват по-активно в учебните процеси на децата си.

Близък е делът и на тези, които смятат, че се налага учителите да станат по-добре подготвени, да работят онлайн и дори по време на предучилищните заниманията да бъдат използвани повече онлайн приложения. Това мнение споделят основно респонденти на

възраст над 41 години, както и такива със завършена степен за висше образование „магистър“.

От своя страна 15,6% са на мнение, че трябва да може всяко дете да се занимава с предучилищна подготовка някои дни от вкъщи и да наблюдава и участва в реалната учебна стая през някакво устройство, като това са предимно респонденти, които по време на извънредното положение са били в платен отпуск, както и такива, които не са работели, но и не са търсели работа, а също и безработни, които обаче са търсели работа. Около една десета от анкетираните родители биха запазили интерактивния начин на преподаване, като според данните това са предимно родители, които по време на извънредното положение са се намирали в условията на неплатен отпуск.

На други 8,7% им е харесала възможността за виртуална работа по групи и проекти онлайн, като това са предимно родители на възраст между 46 и 50 години, както и такива, чиито деца са на възраст над 7 години.

IX. Нагласи към образованието сред края на дистанционното обучение

Значителен дял от анкетираните родители (58,5%) споделят, че след извънредното положение и въвеждането на дистанционното обучение разбират колко е трудно да се учи извън детската градина или училището. С това твърдение са съгласни основно родители със завършена степен на висше образование (степен "бакалавър", степен "магистър" или образователна и научна степен "доктор"), както и тези, които живеят в областни или малки градове. До този извод са достигнали и предимно родителите на по малки деца на възраст между 2 и 3 години.

Малко над една трета от респондентите са на мнение, че децата трябва да полагат повече усилия, за да успеят в постигането на добри резултати. Отново родителите на възраст над 41 години, както и тези, които притежават завършено образование след средното, което не е висше, са предимно съгласни с твърдението, че с цел постигане на по-добри резултати, децата трябва да полагат повече усилия. С даденото твърдение са съгласни главно и родителите, които живеят заедно със семействата си в малки градове, както и родителите на деца в предучилищна възраст (над 5 години).

Около една четвърт от анкетираните родители стигат до заключението, че разбират, че ако искат детето им да получи по-добро образование, трябва да учи допълнително извън детската градина или училището. Това мнение се споделя предимно от родители на възраст над 51 години, както и основно тези, които са завършили образование след средното, което не е висше. Също така предимно и според родители, които посочват, че живеят със семействата си в малки градове или села, както и родителите на по-големите на възраст деца над 6 години децата трябва да полагат допълнителни усилия с цел получаване на по-добро образование.

За осигуряване на по-добро бъдеще чрез образование 17,1% от родителите споделят мнението, че децата трябва да се представят добре на изпитите с цел да бъдат приети в добро училище, в което да продължат образованието си. Мнението, че децата трябва да се справят по-добре на изпитите с цел да влязат в по-добро училище, се споделя предимно както от родители на възраст над 46 години, така и от такива, които посочват, че живеят в малки градове, а също и от родителите на деца над 7-годишна възраст.

От друга страна обаче сравнително по-малък е дялът на респондентите, които са на мнение, че децата трябва да продължат образованието си в университет (13,5%). С твърдението, че децата трябва да продължат образованието си в университет, са съгласни основно по-младите на възраст родители под 25 години, както и такива, които имат

придобита магистърска или докторска степен. Това мнение се споделя и предимно от родители, чиито деца са на възраст между 2 и 3 години.

Други 6,2% мислят, че образованието, което детето им е получило до този момент е достатъчно. Предимно съгласни с даденото твърдение са родителите на възраст над 46 години, както и основно тези, които имат завършено образование след средното, което не е висше, както и тези родители, които притежават докторска степен. Интересно е да се отбележи, че това мнение се споделя в голяма степен както от родители, които живеят в столицата, така и от родители, които живеят в селата. Съгласни с това, че полученото образование до този момент е достатъчно за децата им, са предимно родителите на по-малки деца на възраст между 2 и 3 години.

От своя страна 3,6% от анкетираните родители посочват, че според тях няма връзка между образованието, което децата им получават, и парите, които биха изкарвали после чрез труда си. Също така 1,5% от респондентите смятат, че дори децата да отпаднат или да бъдат изключени от училище това няма да им попречи в живота. Отново по-млади родители под 25 години, както и такива, чиито деца са на възраст до 1 година, са предимно съгласни с твърденията, че няма никакво значение за това колко пари ще изкарват после децата им в зависимост дали учат или не, както и с това, че дори децата им да отпаднат или да бъдат изключени от училище това няма да им попречи в живота. Тези мнения се споделят и напълно от анкетираните родители, които посочват, че са завършили начално образование.

От взаимодействието с детската градина или училището, което посещава детето, по време на периода на провеждане на дистанционното обучение едва 7,3% от анкетираните родители посочват, че са напълно удовлетворени от нея. Все пак 39,1% споделят, че са по-скоро удовлетворени от взаимодействието си с детската градина или училището, в което детето им посещава предучилищна група. По-скоро неудовлетворени и напълно неудовлетворени от установеното взаимодействие с учебното заведение на детето си са по-голямата част от родителите – съответно 41,4% и 12,3%.

Докато по-младите на възраст родители под 25 години предимно посочват, че са по-скоро неудовлетворени от взаимодействието си с детската градина или училището, които на детето им посещава, през периода на дистанционното обучение, то тези на възраст между 41 и 50 години споделят, че се чувстват по-скоро удовлетворени. Напълно и предимно удовлетворени от взаимодействието си с детската градина или училището на детето си са главно родителите, които притежават завършена степен на висше образование "магистър" или имат придобита образователна и научна степен "доктор". Мненията на родителите на възраст над 51 години са поляризирани между това дали чувстват удовлетворение или не от взаимодействието с детската градина или училището на детето си, като превес вземат тези, които намират това взаимодействие по-скоро за не удовлетворяващо.

Близо половината от анкетираните родители са на мнение, че случилата се извънредна обстановка следва да доведе до затруднения в подготовката на децата им за първи клас, независимо от провеждането или не на дистанционната форма на обучение. Други родители, чийто дял е малко повече от една трета изразяват частично съгласие с това. Несъгласни, че извънредната обстановка би довела до затруднения на децата в подготовката за първи клас, са едва 16,7% от анкетираните.

Несъгласни с даденото твърдение са предимно анкетираните родители, които принадлежат към силния пол. Несъгласие изразяват изцяло и респондентите, които са завършили начално образование. По отношение на това дали извънредната обстановка следва да доведе до затруднения в подготовката на детето за първи клас мненията на родителите на възраст между 46 и 50 години, както и на тези без завършена степен на образование, а също и на завършилите образование след средното, което не е висше, или на респонденти, които притежават докторска степен, са поляризирани. От своя страна анкетираните родители, които посочват, че притежават завършена степен на висше образование - "бакалавър" или "магистър", предимно споделят мнението, че очакват затруднения в подготовката на детето си за първи клас, които са породени от извънредната обстановка. Частично съгласие с даденото твърдение изразяват основно респондентите, които живеят в столицата или в малък град, докато тези, които живеят в

областните градове или селата, посочват, че са съгласни с този факт. На мнение, че извънредната обстановка ще доведе до затруднения в подготовката на детето за първи клас, са и значителна част от родителите на деца на възраст над 6 години, както и основен дял от респондентите с турска етническа принадлежност.

С цел улесняване на подготовката за първи клас и допринасяне към образованието на децата си една трета от анкетираните родители биха предприели действия, насочени към допълнителна самоподготовка у дома. По този начин биха постъпили предимно представителите на нежния пол, както и родителите на възраст над 51 години. С допълнителна самоподготовка вкъщи биха се занимавали както родители, които посочват, че имат завършено образование след средното, така и такива, които притежават магистърска степен на образование, а също и родители, които по време на извънредното положение са работели на пълен работен ден от вкъщи. Отново респондентите с турска етническа принадлежност биха били по-активни в сравнение с родителите с различна етническа принадлежност. Подобни действия биха предприели основно и респонденти, които живеят в домакинства с висок месечен доход на член от семейството.

Същият е и дялът на родителите, които биха включили децата си в допълнителни занимания в детската градина или училището, които са свързани с подготовката за първи

клас. Според информацията това са предимно родители на възраст между 41 и 45 години, такива, които нямат завършено образование, както и респонденти, които живеят в областни градове (с изключение на София), като например Благоевград, Бургас, Разград и Силистра. В занимания с подобен характер с цел улесняване на подготовката за първи клас биха записали децата си и предимно родители, които в периода на извънредното положение не са работели и не са търсели работа, както и такива, които са били безработни, но са търсели работа, а също и респонденти с турска етническа принадлежност.

Също така една четвърт от респондентите биха включили детето си в летни уроци и занимания, организирани в детската градина или училището, в които то посещава предучилищна група. В дейности с подобен характер биха включили децата си предимно родители, които притежават завършена степен за висше образование "магистър" или "доктор", родители, които посочват, че живеят в село, както и такива, които по време на извънредното положение са работели на пълен работен ден на работното си място. Значителна част от анкетираните родители, които споделят, че имат турска етническа принадлежност също биха включили детето си в в летни уроци и занимания организирани в детската градина или училището, в което то посещава предучилищна група.

От своя страна 17,5 от родителите споделят, че също биха искали да включат децата си в частни допълнителни занимания, но не разполагат с достатъчно средства. Според данните това са предимно лица, които имат завършено основно образование, както и такива, които живеят в малки градове, а също и родители, които в периода на извънредното положение са били безработни, но са търсели работа.

Все пак 16,4% са на мнение, че децата им нямат нужда от допълнителни занимания. Това мнение споделят основно по-младите родители на възраст до 30 години, както и тези с по-ниска степен на образование, а също и живеещите в селата. Според значителна част от респондентите, които по време на извънредното положение са били в болничен отпуск, децата им също не се нуждаят от допълнителни занимания.

Близо една десета споделят, че биха записали децата си в честни детски градини. Според данните това са предимно респонденти на възраст между 41 и 46 години, както и такива, които притежават завършена степен за висше образование "магистър", а също и лица със сравнително висок месечен доход на човек от домакинството.

От друга страна 5,8% от анкетираните родители имат желание да включат децата си в допълнителни занимания в детската градина или училището, но изпитват затруднения. Трудност с това да включват детето си в допълнителни дейности изпитват предимно по-младите родители до 25-годишна възраст, както и тези, които притежават завършено основно или средно образование, а също и респонденти, които посочват, че в периода на извънредното положение не са работели, нито пък са търсели работа или са били безработни, но са търсели работа. Трудност с включването на детето в допълнителни занимания в детската градина или училището, в които то посещава предучилищна група, изпитват предимно родителите с ромска етническа принадлежност.

Значителен дял от анкетираните родители (57,1%) споделят мнението, че през новата учебна година в детската градина или училището на детето им ще има повече препарати за дезинфекция. Подобни очаквания имат както по-млади на възраст, така и по-възрастни родители. От друга страна по този начин мислят и предимно родители на деца в предучилищна възраст.

Според половината от респондентите през новата учебна година следва да има и нови правила за провеждане на заниманията. Правила от подобен характер през новата учебна година си представят основно родителите, които притежават по-ниска степен на образование, както и респондентите, които живеят в населени места извън столицата.

Нови правила за придвижване между помещенията ще има и според 42,5% от анкетираните. На това мнение са както по-млади на възраст родители, така и по-възрастни. Също така въвеждане на нови правила за придвижване между помещенията се очаква предимно от родителите на по-малки на възраст деца в детските градини.

От респондентите 41,5% отчитат, че децата ще имат затруднения със спазването на социална дистанция и мерките за дезинфекция.

Повече медицински прегледи в детските градини и училищата очакват 35,6% от анкетираните родители.

Други 31,6% очакват през новата учебна година в групите да има по-малко места за децата. Това мнение споделят предимно родителите на възраст над 51 години. Подобни очаквания споделят и респонденти със завършено начално образование, а също и такива с образование след средното, което не е висше, както и родители, които притежават образователна и научна степен „доктор“.

По отношение на очакванията през новата учебна година повече от една пета от родителите са на мнение, че в детската градина или училището на детето им ще се върнат по-малко деца. Според данните това са предимно родители, които са завършили начално образование, както и такива, чиито деца са на възраст под 1 година.

Все пак според 14,2% през новата учебна година няма да има промени и всичко следва да се запази, както преди.

От своя страна близо една десета са на мнение, че през новата учебна година в детската градина или училището, в което децата им посещават предучилищна група, следва да има повече психолози. Според данните това са предимно родители на възраст над 51 години, както и такива, които посочват, че или нямат завършена степен на образование, или притежават начално такова.

X. Социални помощи и услуги

Спирането на храненето в детската градина или училището, в което децата посещават предучилищна група, е затруднило в голяма степен едва 4,2% от анкетираните родители, които споделят, че не са разполагали с достатъчно пари, с които да осигурят и това изхранване на децата си. Малко над една трета от респондентите споделят, че са изпитали частично затруднение с осигуряването на прекъснатите хранения на децата им в детската градина или училището и се е наложило да се откажат от други разходи. Значителен дял (61,8%) от анкетираните родители обаче посочват, че не са изпитали затруднения, причинени от спирането на храненето в детската градина или училището, като според тях те отделят достатъчно пари за храна.

Затруднение от спирането на храненето в детската градина или училището на децата им са изпитали основно по-младите на възраст родители до 25 години. От своя страна респондентите, които посочват, че живеят в селата, както и родителите на деца в предучилищна възраст също предимно са изпитали подобни пълни или частични затруднения с включването на тези разходи към семейния бюджет. Частични затруднения с осигуряването на храна са изпитали и предимно родителите, които посочват, че в периода на извънредното положение са били в неплатен отпуск или не са

работели и не са търсели работа, както и респондентите с по-ниски от минималната работна заплата за страната лични месечни доходи.

По-голямата част от анкетираните родители (60,7%) посочват, че не са се възползвали от мерките за подпомагане в периода на извънредното положение.

От своя страна близо една четвърт от респондентите споделят, че не отговарят на критериите за отпускане на допълнителни помощи. Това са предимно анкетираните, които притежават завършено образование след средното, както висше, така и образование, което не е висше, както и родители, чиито лични месечни доходи са в размер над минималната работна заплата.

За мерките за подпомагане по време на извънредното положение 17,5% от респондентите посочват, че дори не са информирани за тях, като това са предимно родители на възраст до 25 години, такива със завършено начално образование, както и респонденти, чиито деца са на възраст до 2-годишна възраст. Според местоживеенето най-голям дял от респондентите, които посочват, че не знаят за подобни мерки за подпомагане, живеят в столицата.

Едва 2,9% от родителите посочват, че са се възползвали от еднократна финансова помощ за първокласник в размер на 250 лв. Според информацията от подобна помощна мярка са се възползвали основно по-младите на възраст родители до 25 години, а също и

респонденти, които посочват, че притежават завършено основно, средно или висше образование (степен „бакалавър“). От еднократна финансова за първокласник са се възползвали главно родители, живеещи в столицата. Интересно е да се отбележи, че помощта е получена предимно в домакинства, в които поне единият родител разполага с лични месечни доходи в размер на над 3000 лв., като сравнително по-малък е дялът на респондентите, чиито лични месечни доходи са в размер по-нисък от минималната работна заплата за страната.

Още по-малък е дялът и на тези, които споделят, че са се възползвали от еднократната финансова помощ в размер на 375лв. за родители в неплатен отпуск. От подобна подкрепа са се възползвали предимно родители на възраст между 26 и 35 години, както и респонденти, които са завършили основно или средно образование. Според данните това са родители, чиито деца са на възраст между 4 и 6 ненавършени години, а също и деца над 7-годишна възраст.

Анкетираните родители споделят, че най-вече се нуждаят от помощ при отглеждането на детето си, така че да могат да ходят на работа. Този отговор е посочен от 38,5% от тях. Според данните от помощ при отглеждането на децата, така че да ходят на работа, биха се възползвали както родителите на по-малки деца (между 3 и 4 години), така и родителите на по-големи деца над 7-годишна възраст. Тази опция е посочена и от

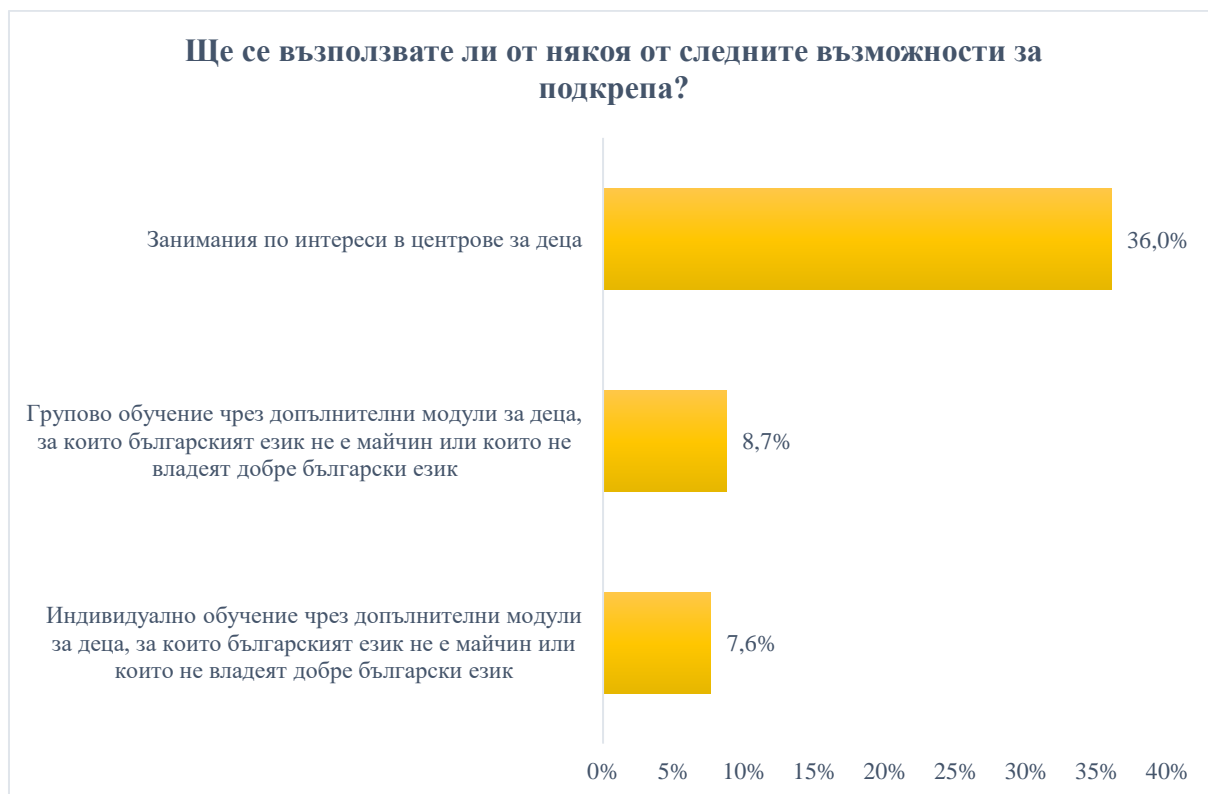

респонденти, които в периода на извънредното положение са продължили да работят на пълен работен ден.

Макар и по-голямата част от респондентите да не са се възползвали от предоставяните по време на извънредното положение помощи, то 36,7% споделят, че се нуждаят от финансова подкрепа. От такъв тип подкрепа се нуждаят предимно родители, които нямат завършено образование или са завършили основно образование, както и такива които живеят в селата. От финансова подкрепа се нуждаят и сравнително голям дял от родителите на деца над 7-годишна възраст, както и тези с по-ниски от минималната работна заплата за страната лични месечни доходи.

От началото на извънредното положение 18,5% от родителите от своя страна посочват, че се нуждаят от емоционална подкрепа. От такава подкрепа биха се възползвали както родителите на възраст под 25 години, така и тези на възраст между 36 и 40 години, а също и тези, които притежават завършено образование след средното, което не е висше. Друга една десета от анкетираните родители посочва, че от началото на извънредното положение се нуждае от психологическа подкрепа. От подобен тип подкрепа се нуждаят основно представителките на нежния пол, както и значителна част от родителите, които притежават образователна и научна степен "доктор", а също и предимно живеещите в столицата. От този вид подкрепа биха се възползвали и главно родителите на деца на възраст над 5 години, както и тези, които по време на извънредното положение са работели на пълен работен ден.

От подкрепа за осигуряване на ежедневните хранения в домакинството се нуждаят едва 3,3% от анкетираните, като това са основно респондентите, които посочват, че не притежават завършено образование. Значителен дял от тях посочват и, че биха се възползвали от помощ при отглеждането на децата, за да ходят на работа, като от такъв вид подкрепа биха се възползвали и респонденти на възраст между 36 и 40 години.

От занимания в центрове за деца биха се възползвали 36% от анкетираните родители, чиито деца са в предучилищна възраст. В занимания по интереси от подобен тип биха включили децата си предимно родители със завършено средно или висше (степен "бакалавър") образование, както и такива, които живеят в областни или малки градове, а също и респонденти от турски етнически произход.

Значително по-малка част биха се възползвали от групово обучение чрез допълнителни модули за деца, за които българският език не е майчин или които не владеят добре български език. Това предимно отново са по-млади на възраст родители, такива, които са завършили основно или средно образование, а също и респонденти, които живеят в малки градове или села. Според данните така биха постъпили предимно анкетираните с турска етническа принадлежност.

От индивидуално обучение чрез допълнителни модули за деца, за които българският език не е майчин или които не владеят добре български език биха се възползвали едва 7,6%. Според данните това биха направили предимно представителите на силния пол, както и по-млади на възраст родители под 25 години, а също и такива, които посочват, че имат завършено основно или средно образование. По този начин биха постъпили и респондентите, които живеят в малки градове или села и са основно с ромска етническа принадлежност.

XI. Заключение

С оглед на проведеното анкетно проучване става ясно, че има нужда от допълнителни действия, които са насочени по отношение на достъпа до учебно съдържание и занятия по време на извънредното положение в страната, както и за включването на повече деца от детски градини и училища, в които те могат да посещават предучилищни групи, в различните дистанционни форми на обучение.

За осъществяването на качествено провеждане на обучителните занятия по време на периода на извънредното положение, не се изключва и подпомагащата роля на родителите, които според информацията следва да бъдат активно включвани в процеса на обучение на децата си. Родителите, които заедно със семействата си живеят в столицата или в областен град, смятат, че са добре подготвени да помагат на децата си в образователните ситуации, докато тези от по-малките градове и села предимно споделят, че не се чувстват толкова добре подготвени да оказват помощ на децата си в образователните ситуации.

Родителите на деца, които са навършили определените години и са достигнали нужното ниво за включване в предучилищна група, предпочитат децата им да посещават такива в детски градини. Все пак тенденцията показва, че с увеличаването на възрастта на детето се повишава и възможността, то да посещава предучилищна група в училище. По този начин докато децата на възраст между 5 и 6 години посещават предимно предучилищни групи в детска градина, а тези над 7-годишна възраст – в училище.

Родителите на деца в предучилищна възраст се чувстват сравнително по-информирани по отношение на алтернативните форми на обучение, които детската градина или училището, в което детето им посещава предучилищна група, предлага, докато родителите на по-малки на възраст деца често не получават подкрепа по отношение на обучението на детето си от страна на детското заведение, което то посещава. По отношение на това доколко ясна е била предоставената информация, не добре представена пред родителите е била информацията от детските градини и училищата, които се намират в селата, като от друга страна родителите в столицата намират предоставената информация за организацията за провеждане на заниманията по време на извънредното положение за изчерпателна. Също така родителите са предимно

неудовлетворени от взаимодействието си с детската градина или училището, което посещава детето им, по време на периода на провеждане на дистанционното обучение.

Според информацията детските градини и училищата в столицата, както и тези в селата са по-склонни да изискат изричното съгласие на родителите относно включването на детето им във форма на дистанционно обучение, за разлика от тези, които се намират в областните и по-малките градове.

Най-популярни сред предложените възможни алтернативните форми на обучение по време на извънредното положение сред родителите на деца в детски градини и училища, в които децата посещават предучилищна група, са онлайн материали, които са разработени от учителите на децата. Предоставянето на електронни разработки на дидактични игри по математика и български език, логопедични карти, конструктивни занимания са предвидени предимно за деца на 6-годишна възраст, като подобни занимания за децата на възраст над 7 години обаче почти не са били предлагани.

Децата, които са участвали в някаква форма на дистанционно обучение в периода на извънредното положение, най-често са полагали действия в тази насока поне два пъти в седмицата. Най-често посочваната причина, поради които децата не са участвали в дистанционното обучение са, че детската градина или училището, което детето посещава, не предлага дигитална форма на обучение. Други сравнително по-малко популярни причини са, че детската градина или училището не предлага форма на дистанционно обучение чрез посещение по домовете, както и че възрастта на децата не предполага включване в подобни форми на обучение.

Значителна част от респондентите не откриват предимства на дистанционното обучение спрямо традиционната форма на преподаване и учене и също така не биха запазили нищо от него при бъдещото обучение на децата си. Все пак като основни предимства на дистанционното обучение се явяват прекарването на повече време на родителя с детето, както и удобството като място и време на провеждане на обучителните занятия. Голям недостатък според родителите се оказва, че ученето онлайн отнема повече време, тъй като детето се разсейва, като тенденцията показва, че с увеличаването на възрастта на детето се повишава и възможността детето да се разсейва в по-голяма степен. Респондентите отново посочват недостатъчната възраст на децата да бъдат включени в дистанционна форма на обучение, включително през електронни устройства.

Докато значителна част от децата в детските градини не се възползват от допълнителна помощ от специалист, то родителите на тези деца, които се възползват от подобни услуги споделят, че са удовлетворени от начина и предоставената на децата им специализирана помощ по време на периода на извънредното положение, като обаче това са предимно родители, които живеят в по-големите населени места - столицата и областни градове.

Както по-младите на възраст, така и по-възрастните родители и предимно тези, които живеят в по-малки градове, или чиито деца са на възраст под 1 година, ползват като източник на подкрепа по теми, свързани с родителството, здравето и развитието на децата си, предимно помощ от приятели и роднини, а основен източник на информация по тези теми се явяват други родители.

В постигането на баланс между работните ангажименти и отглеждането на дете по време на извънредното положение по-успешно се справят по-възрастните родители за разлика от по-младите на възраст, както и родителите със завършено по-високо образование по-лесно комбинират работа и отглеждане на дете в сравнение с тези, които са завършили по-ниска степен на образование. По-успешно съчетават професионалния и личния си живот анкетираните родители, които живеят в столицата.

Основните ефекти, които поражда преустановяването на работата на детските градини и училищата в периода на извънредното положение, върху децата са свързани с това, че на децата им липсват социалните контакти с приятелите и съучениците им, както и заниманията в детската градина или училището, в което посещават предучилищна група. От своя страна в резултат на дистанционното обучение родителите главно се притесняват, че децата ще загубят социалните си умения, както и че следва да са по-слабо подготвени и по-слабо образовани.

Родителите на по-малки деца и такива в предучилищна възраст предимно не намират преподадените по време на дистанционното обучение уроци за достатъчно съдържателни, както и че дистанционното обучение постига по-лоши образователни резултати в сравнение с традиционната форма на обучение.

Един от основните изводи, до които достигат родителите е, че след началото на извънредното положение и въвеждането на дистанционното обучение разбират колко е трудно да се учи извън детската градина или училището на детето.

Действия в посока на постигане на краткосрочни цели:

- Осигуряване на подходяща форма на дистанционно обучение в зависимост от индивидуалните нужди и умения на всяко дете;
- Предоставяне на ясна информация за организацията на провеждането на учебните занятия на родителите;
- Адаптиране на учебното съдържание или създаване на алтернативен метод на представяне на учебния материал, които да гарантират качеството на предаваните знания;
- Осигуряване на дневните хранения на децата, които по принцип са поети от обучителната институция, посредством детска кухня и доставки по домовете;
- Провеждане на обучения и семинари за учителите с оглед предоставяне на идеи за адаптиране на учебното съдържание и представяне на методи на преподаване в дистанционна форма;

Действия в посока на постигане средносрочни цели:

- Създаване на механизми за подкрепа на родители за справяне с дисциплината и овладяване на емоционалните състояния на децата в ситуация на извънредно положение;
- Мобилизиране на по-голям набор от кадри (учители, ресурсни учители и др. специалисти, доброволци) за оказване на подкрепа по време на провеждане на обучение в дистанционна форма;
- Създаване на нови механизми за подкрепа на родители, по отношение на справяне с проблеми с мотивацията и съсредоточаване на вниманието на децата;
- Създаване на механизми за убеждаване на родителите за важността на тяхната роля и участие в процесите на обучение от дистанция за резултатите и постиженията на техните деца;

Действия в посока на постигане дългосрочни цели:

- Създаване на единна система за обмен на учебна информация, ресурси и материали за всички детски градини и учебни заведения, които предлагат възможност за предучилищно образование, в страната;
- Създаване на единни модели и практики за преподаване от дистанция;
- Провеждане на периодични и задължителни обучения на родители по теми, свързани с емоционално здраве при децата или управление и справяне по време на кризи;
- Създаване на правила за подпомагане на родителите при регулирането на ученето и спазването на дисциплина;